

S seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Nujne pereče zadeve, ki močno posegajo v urejanje socialne problematike borcev, so terjale, da se je 26. septembra sestalo predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Kot prva točka na dnevnem redu seje, ki jo je vodil predsednik Franc Leskošek, je bila obravnava predloga kandidatur za vodstvene organe ZKJ in ZKS.

Potem ko so člani predsedstva slišali predloge, so s posameznimi pripombami prispevali svoja mnenja. Predvsem pa so predlagali, naj bi maršal Tito tudi v prihodnje ostal predsednik CK ZKJ. Prav tako pa predsedstvo odločno podpira kandidaturu Edvarda Kardelja za članstvo v CK ZKJ.

Precej dolgo, živahno in stvarno so nato člani predsedstva razpravljali o predlogu skupščinske komisije SRS za določitev načinov in pogojev za uporabo sredstev za stanovanjske potrebe borcev NOV.

S postavljenim rokom 30. septembra, do katerega bi morala biti izdelana stališča republiškega odbora ZZB NOV k temu predlogu, se niso strinjali. Sklenili pa so, da upravni odbor stanovanjskega sklada pri republiškem odboru spopolni dosedanje načine in pogoje za dodeljevanje stanovanj borcem. Z ustanovitvijo sklada iz sredstev tistega dela 4 % prispevkov od osebnih dohodkov, namenjenih za stanovanja udeležencev

NOB, se namreč pojavljajo nove možnosti za dokončno ureditev stanovanjskih zadev borcev. Zato je treba dosedanje kriterije spopolniti in jih prilagoditi novim razmeram.

Na dnevnem redu seje je bila tudi informacija o razlikah med pokojninami udeležencev NOV in njihovimi uskladi. Po zelo pregledni obrazložitvi dejanskega stanja, ki ga je članom predsedstva osvetlil načelnik Republiškega zavoda za socialno zavarovanje Franc Ključevšek, so ugotovili, da bi bilo možno odpraviti razlike med upokojenci borci zaradi uveljavljanja pokojnin v različnih obdobjih. Te razlike pa bi bile odpravljene, če bi vsakoletno na novo odmerili pokojninsko osnovo in republiški dodatek za borce tudi za upokojence in od tega odmerili k pokojnini večji republiški dodatek za borce.

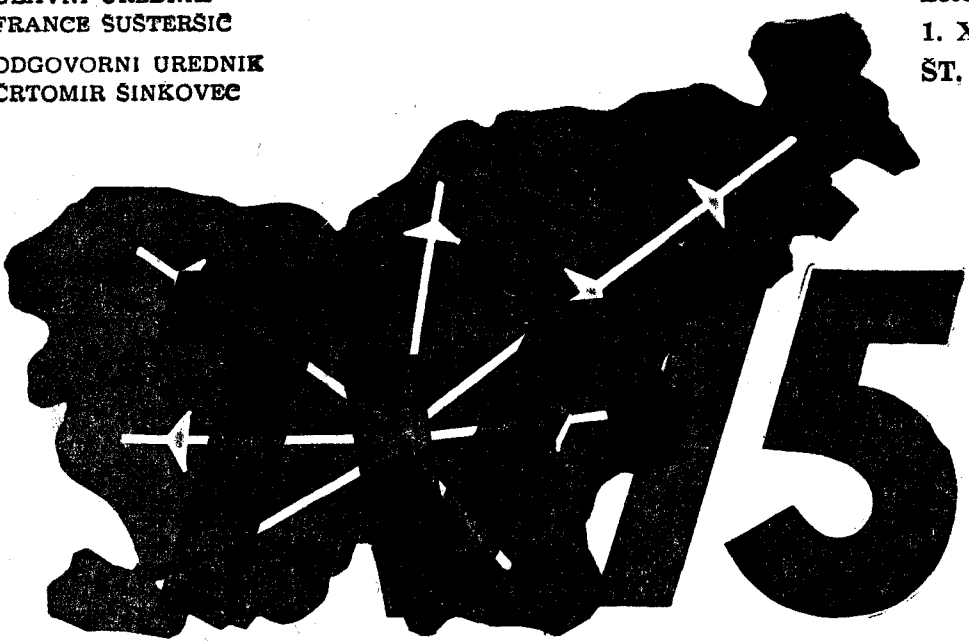
Na podlagi takega načina izračunavanja pokojnin in dodatkov za udeležence NOV bi bilo vsako leto treba tudi drugim upokojenim udeležencem NOV izračunati pokojnino z dodatkom za borce, čeprav tega niso prejeli, ker so imeli višje osebne dohodke, da ne bi imeli pokojnine nižje od tistih, ki so prejeli dodatek za zaposlene borce.

V tej zvezi so sprejeli tudi nekatere sklepe, katerih izvedba naj bi prispevala k odpravi razlik med pokojninami udeležencev NOV. Pri tem gre predvsem za predloge o spremembi in dopolnitvi zakona o dodatku za zaposlene udeležence NOV.

Na koncu seje so prisotni razpravljali še o predlogu načrta popravi in dozidave pri poštinskem domu VVI v Strunjanu in predlagani načrt tudi odobrili. V.M.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto VI
1. X. 1968
ŠT. 39

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

PRAZNIK V GRAHOVEM PRI CERKNICI

Odkritje spomenika in 100-letnica šole

V nedeljo, 29. septembra, so v Grahovem pri Cerknici odkrili spomenik padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega nasilja iz vasi Grahovo, Zerovnica, Lipšenj, Bločice, Bloška polica in Martinjak. Hkrati so proslavili 100-letnico grahovske osnovne šole, pod katere okoliš spadajo navedene vasi.

Proslava se je začela že v soboto z razvitjem pionirskega prapora in kresovanjem; odkritje spomenika s prisrčnim kulturnim programom pa je bilo v nedeljo dopoldne.

Osnovna šola je ob tej priložnosti dobila ime »11. maj« — v spomin na 11. maj 1942, ko je Rakovška četa napadla kolono italijanske vojske v Grahovem. Pri tem napadu je sodelovalo vse napredno prebivalstvo tega okoliša. Šlo je za ljudski upor v pravem pomenu besede, zato je ime »11. maj« res primerno za šolo, ki je v zadnjih letih rasla iz skromne enonadstropne hiše v lepo dvonadstropno s sodobnimi učnimi prostori. Prebivalci so nanjo zelo ponosni, saj so jo zgradili oziroma povečali in modernizirali večidel sami, s prostovoljnimi prispevki.

Prav je, če ob 100-letnici te šole zapišemo, da je vzgojila vrsto generacij, v patriotskem duhu, ki ga niso — kakor marsikje drugje — kvarili vplivi protiljudskih strank. Gotovo tiči v tem dejstvu eden izmed razlogov, da se je prebivalstvo navedenih vasi po sovršni okupaciji tako množično pridružilo Osvobodilni fronti slovenskega naroda ter kljub vrnjeni belogardistični propagandi in krvavih žrtvam z vsemi močmi sodelovalo v narodno-osvobodilnem boju. Od okrog 1500 prebivalcev, kolikor so jih med vojno štele te vasi, jih je 105 žrtvovalo življenje za svobodo; največ žrtev je bilo iz Grahovega.

Kronistom našega narodno-osvobodilnega boja so vasi grahovskega šolskega okoliša lahko

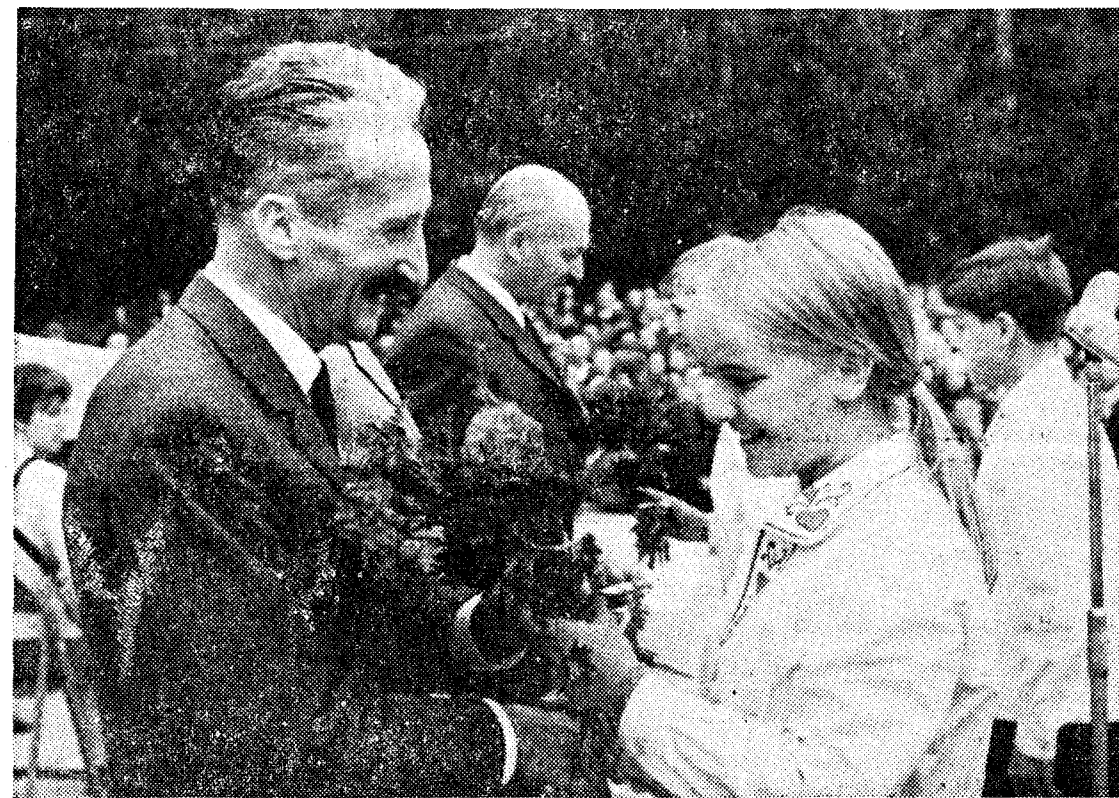
Iz dokumentov o leto 1942: požigalci so se fotografirali pred go-rečimi poslopji v Grahovem

za zgled tesne povezanosti osvobodilne vojske z zaledjem — prebivalstvom. To so še posebno občutili borci Notranjskega odreda, ki so bili domači v vsaki vasi in skoraj v vsaki hiši.

In kje vse so se bojevali borci-domačini iz tega okoliša! Ze leta 1942 jih je šlo nekaj na Primorsko, nekateri so šli v Dolenjsko, bojevali so se na Gorenjskem in Dolenjskem, leta 1944 in 1945 tudi na Stajerskem. Skromni kmečki sinovi in tesni delavci so se z globoko zavestjo odzivali klicu revolucije ter krvavili v domačem in drugih krajih. To so bili tihi junaki, ki

za svoje žrtvovanje niso pričakovali lovorik in so se borili z vero v zmago, v nekaj boljše države, kar jim je dajal družbeni red v stari državi. Med žrtvami, ki so bile ubite doma, najdemo tudi imena žena in deklet, saj okupatorji in njihovi hlapci v svojem besu niso priznali nikomur, ki ga je zaznamovala izdajalska roka...

Mladina osemletke v Grahovem, ki je dobila ime po ljudskem uporu pod Slivnico 11. maja 1942, ima v zgodovini svojih vasi obilo svetlih zgledov, kako je treba ljubiti in braniti domovino! F.S.

Zadnja nedelja je minila v znamenju številnih proslav, ki so bile vse lepo obiskane. Največja proslava je bila v Pizinu v Istri, na kateri je pred množico 50.000 ljudi govoril predsednik CK ZK Hrvatske dr. Vladimir Bakarić; s tem so se končale slovesnosti ob 25. obletnici priključitve Istre, Reke, Zadra in drugih krajev k Hrvatski v okviru zvezne Jugoslavije. — V Sloveniji pa je bila na prvem mestu proslava v Mostcu, posvečena 26. obletnici demonstracij ljubljanskih žena, ustanovitve njihove antifašistične ženske Zveze — AFŽ — in ustanovitve X. SNOUB ljubljanske; govorila sta Mira Svetinova in Janko Rudolf, generalmajor Dušan Švara pa je pripel na zastavo X. SNOUB visoki odlikovanji, s katerima jo je odlikoval predsednik Tito. — Kakšnih 6000 ljudi je prišlo v Cerkno, kjer je ob prazniku idrijske občine 16. SNOUB Janka Premrla-Vojka dobila domicil v tej občini; slavlja so se udeležili tudi predsednik predsedstva CK ZKS Albert Jakopič-Kajtimir, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka in republiški sekretar za narodno obrambo Rudolf Hribnik-Svarun. — V Postojni je bilo partizansko srečanje ob 25. obletnici ustanovitve prvih artilerijskih prekomorskih enot NOVJ; govoril je podpredsednik IS Slovenije Vinko Hafner. Poleg navedenih je bilo v nedeljo še več manjših proslav. — Na sliki: prizor s proslave v Mostcu

DEVETA BRIGADA NOV JE BILA USTANOVljena V KOČEVJU

Letos dne 12. septembra je minilo 25 let, ko je bila v Kočevju ustanovljena IX. brigada NOV Slovenije. Brigada je kakor vse naše ostale enote bila težke boje z Nemci, slovenskimi domobranci in ustaši, v vsem času njenega obstoja. O bojih brigade bo pisala njena kronika, ki jo pripravlja odbor za proslavo ustanovitve te naše bojne enote

V prvi polovici meseca avgusta 1943. leta je okrožni odbor OF Kočevje pisмено opozoril vse rajonske odbore OF v okrožju, naj budno spremljajo vse pojave pri italijanski vojski in mobilizirajo vse svoje sile za akcije, ki bodo sledile v kratkem času. Rajonski odbor OF v Banjiloki je okrožni odbor

OF Kočevje dne 17. avgusta 1943 obvestil, da so Italijani 16. avgusta zapustili svojo postojanko v Spodnjem Logu in da bo zvečer tam miting. »Verjetno«, je dalje napisano v obvestilu Okrožnega odbora OF Kočevje, »bodo Italijani zapustili tudi Vimolj, Knežjo Lipo, Mozelj, Koprivnik in Kočevsko Re-

ko, kjer imajo svoje postojanke. Gleda Morave in Banjeloke pa smo mnenja, da ju bodo držali še dalje, zaradi ceste Kočevje — Brod na Kolpi.« To se je do konca avgusta 1943 tudi zgodilo.

Na Kočevskem se bela garda v vsem času italijanske okupacije ni mogla organizirati, ker ni imela nobene podpore pri ljudeh, italijanski general Quarra — Sito je že 2. novembra 1942 poklical k sebi dekana Petra Flajnika iz Kočevja in mu dejal, naj vendar tudi Kočevje ustanovi oddelek MVAC — belo gardo. Na to opozorilo italijanskega generala sta dekan Peter Flajnik in Danilo Havelka v 14 dneh sestavila listo možikov, ki bi bili po njunem mnenju primerni za MVAC. Spisek sta odnesla generalu, ki ga je izročil načelniku divizijskega štaba. Ta je spisek takoj odklonil, ker je vseboval vseh osem članov gasilske milice, ki je bila v Kočevju. Tako je poskus ustanovitve bele garde v Kočevju tedaj propadel.

Spomladaj leta 1943 so kočevski belogardistični voditelji in konzul Silito sklenili, da dobi tudi Kočevje do 15. maja 1943 posadko bele garde. S tem pa spet niso uspeli. Iz Ljubljane so poslali za poveljnika bele garde Jožeta Sušija, katerega je Danilo Havelka določil nekaj svojih somišljenikov. Tako je šele v začetku julija 1943 nastala v Stari cerkvi prva belogardistična enota na Kočevskem, ki je stela vsega skupaj le devet mož. Do konca avgusta 1943 se je ta belogardistična enota povečala na 20 mož. Ta enota belogardistov je bila v Stari cerkvi do 9. septembra 1943. leta.

Dne 3. septembra 1943 je prišel v

Grčarice na Kočevsko, ki so od Kočevja oddaljene 16 kilometrov, odred plavogardistov in se utrdil v dveh večjih poslopjih. Plavogardisti, katerih je bilo okrog 200, so v Grčaricah pričakovali okrog 600 četnikov iz Hrvatske, da bi se z njimi združili v skupno enoto. Namesto četnikov pa je v noči na 8. september 1943 prišla v Grčarice Serčerjeva brigada, ki je plavogardiste obkolila. Tomšičeva brigada je zavarovala cesto iz Kočevja in Ribnice proti Grčaricam, Gradnikova brigada pa cesto proti Loškemu potoku in Kočevski Reki. Zjutraj 8. septembra 1943 se je že razvila bitka za uničenje plave garde v Grčaricah. Napadenim plavogardistom so hiteli na pomoč Italijani in belogardisti iz Ribnice, katere pa je Tomšičeva brigada zavrnila. Takrat, ko se je začel napad na plavo gardo v Grčaricah, je bil Zahodnodolenjski odred v Vrbovcu

(Nadaljevanje na 3. strani)

BESEDE IN DEJANJA

● Mika Tripalo o socializmu

»Hočemo svoj jugoslovanski samoupravni socializem, socializem brez taborišč s prislilnim delom. Hočemo tak socializem, v katerem ne bo policija vodila ideološkega boja. Hočemo socializem, v katerem postaja delovni človek aktivni dejavnik politike ter gospodar uspehov svojega dela, ne pa apolitična brezosebna množica. Hočemo socializem, v katerem bodo vsi ljudje enakopravni, v katerem bodo vse nacije in narodnosti imele enake pravice. Hočemo socializem visokega življenjskega standarda brez polpraznih prodajnih blaga široke potrošnje. Hočemo družbeno ureditev, v kateri ni kapitalističnega lastništva proizvodjalnih sredstev, v katerem ni kapitalističnih kmetijskih posesti. Tak socializem torej želimo.

uspešno ga uresničujemo, pripravljani smo ga braniti.«
Iz govora na velikem zboru v Vukovi Gorici — 22. IX. 1968

● Beograjski honorarji...

Samo 43 odstotkov zaposlenih na območju Beograda se preživlja z osebnimi dohodki iz rednega dela, preostalih 47 odstotkov pa si svoje dohodke ustvarja »honorarno«, z »dopolnilnim delom«, z »nadurami«. Za tako delo je bilo tem 47 % Beograjčanov v minulem letu izplačanih 178.861.301 N-dinarjev dohodkov. S temi sredstvi pa bi lahko beograjsko gospodarstvo zagotovilo osebne dohodke za 14.900 delavcev skozi celotno minulo leto in v povprečni višini 1900 N-din. K temu samo poatek, da je v minulem letu na beograjskem zasedu za zaposlovanje iskalo delo 18.000 delavcev!

● Delavska enotnost — 21. IX. 1968

● Pričakovanja
Če bo doseženo vse tisto, kar predvideva zvezni zavod za statistiko na podlagi ankete o pričakovanih v industrijski proizvodnji v prihodnjih mesecih, potem bi v primerjavi z letom 1967 letni indeks industrijske proizvodnje za leto 1968 znašal 107. Zaloge v industriji bodo za 6 % nižje kot v sredi letosnjega leta, a izvoz bi se v primerjavi z lanskim letom dvignil za 4 %. Da bi to dosegli, se mora industrijska proizvodnja dvigniti za 10 %, a izvoz bi se moral, v primerjavi z izvozom v

prvih letošnjih 6 mesecih povečati za 27 %, da bi tako nadomestili tisto, kar je bilo doslej zamujenega.

● Ekonomska politika — 23.—29. septembra 1968

● Različne cene šolanja

Ugotovitev (morda le približna), da so stroški šolanja na učenca od šole do šole zelo različni in znašajo od 100.000 do 800.000 din vse bolj povečuje potrebo po temeljitejših analizah stroškov vzdrževanja šol, kvalitete pouka, dejanskega potrebnega števila šol itd. Seveda pa je takšno študijo mogoče pripraviti le, če so znane potrebe po kadrih oziroma po posameznih profilih poklicev za obdobje več let.

Gospodarski vestnik — 24. IX. 1968

● Spomini — kot stvarnost

V nepolnih 30 mesecih se je dvakrat povsem spremenilo razpoloženje kmetov. Prvič v letu 1966, ko je po bogati žetvi, ob dobrih cenah in splošnem napredku vasi kazalo, da so vse neprijetnosti iz preteklosti postale samo še grdi spomini. Drugič, ko se letos ti spomini vračajo — kot stvarnost. Pred dvema letoma se je zanikalo, kakršnekoli resne probleme v kmetijstvu — danes pa se trdi, da je tam vse problem. Tisto, kar je bilo dobro — pridelki, cene, delitev med skup-

nostjo in kmeti itd. — se spreminja, ali pa se je že spremenilo v nekaj povsem nasprotnega.

Politika — 22. IX. 1968

● Slavlja in proslave

Ko v časopisih beremo o raznih praznikih, ki se vrste po naših krajih, zdaj tu, zdaj tam, ob občinskih in drugih praznikih, začnemo nehoti razmišljati o potrebnosti oziroma nepotrebnosti, o koristnosti oziroma nekoristnosti takšnih dogodkov. Naše mnenje, ki izvirja iz izkušenj nekaterih organizatorjev proslav, praznovanj, je, da so zelo koristne proslave, ki niso le same sebi namen in ne predstavljajo le enkratnega dogodka, ampak se ob njih razvije še cel niz aktivnosti, ki dajo več koristnih rezultatov in tako zadovoljijo mnoge potrebe prebivalcev.

Komunist — 20. IX. 1968

● Izgube rastejo...

V letošnjem prvem polletju je v Sloveniji poslovalo z izgubo 106 gospodarskih organizacij ali 4,3 % vseh tistih, ki so predložile periodični obračun. Število izgub je bilo povečalo na 168, izguba pa je imela 6,9 % podjetij. Razmerje med izgubo in neto produktom kaže na očitno poslabšanje v lanskem obdobju je obsegala izguba 0,4 % neto produkta vseh podjetij, v letošnjem prvem polletju pa obsega že njegov 1,3-odstotni del.

Gospodarski vestnik — 20. IX. 1968

Obisk etiopskega suverena. — Etiopski suveren cesar Haile Selasie je po tridnevem obisku v naši državi odpotoval v Adis Abebo. Na Brionih sta predsednik SFRJ in cesar Haile Selasie izmenjala mnenja o mednarodnih vprašanjih, ki zanimajo obe državi, še posebej pa sta poudarila pomen politike neuvrčenosti. Poleg tega sta tudi izmenjala informacije o gospodarskih gibanjih v obeh državah.

Seja v zvezni skupščini. — V Beogradu je bila skupna seja zveznega zbora in zbora narodov zvezne skupščine. Svoje ekspozicije sta prebrala predsednik skupščine Milentije Popović in predsednik ZIS Mika Spiljak; ekspozicije pomenita uvod v novo skupščinsko obdobje. Program dela zvezne skupščine in ZIS tudi v novem položaju temelji na doslednem izvajanju politike družbene in gospodarske reforme.

Eksplodizija na beograjski železniški postaji. — Na beograjski železniški postaji je spet odjeknila silna eksplozija, ki je ranila trinajst ljudi; med njimi sta dva miličnika hudo ranjena. Preiskovalni organi sodijo, da so to dejanje opravili zločinci iz iste skupine teroristov, ki so že dvakrat na tem mestu in enkrat zvečer v kinu »20. oktobar« podtaknili razstrelivo.

O narodnem odporu tudi v skupščini SR. — Poslanci republiškega, gospodarskega in organizacijskega političnega zbora skupščine SR Slovenije so na skupni seji obravnavali aktualna vprašanja narodne obrambe v Sloveniji. Ekspozicije o problemih narod-

DOGODKI TEDNA

ne obrambe je imel predsednik RIS Stane Kavčič. Ob koncu razprave so se poslanci odločili za posebno 7-člansko komisijo, ki bo pripravila dokončne predloge sklepov o vprašanjih narodne obrambe.

Prilpave za posvet partij. — 37 delegacij komunističnih in delavskih partij se je udeležilo zasedanja pripravljalnega odbora v Budimpešti. Odbor je sprejel dokumente v zvezi s posvetovanjem in preučil razna tehnična vprašanja. Italijanski komunisti odklanjajo predvideno konferenco v Moskvi. Delegacija KP Romunije se je bo udeležila kot opazovalka.

Manevri v Grčiji končani. — V Grčiji so se končali manevri z imenom »Zeus 1968«, ki so se začeli 2. septembra. Na manevrih so preizkusili praktične operacije gverilškega načina vojskovanja. Komisija vrhovnega poveljstva NATO je obiskala vojaške enote v okolici Soluna. Vrhovni poveljnik NATO za Evropo general Lennitzer je poleg grških oboroženih sil obiskal tudi italijanske v bližini naše meje.

De Gaulle v Bonn. — Francoski predsednik de Gaulle je obiskal ZR Nemčijo; spremljal ga je predsednik vlade Couve de Murville. De Gaulle se je na »štiri oči« pogovarjal z bonjskim kanclerjem, obenem pa sta se sešla tudi francoski in zahodnonemški zunanji minister. Na posvetih so obravnavali razna evropska vprašanja, povezana s sovjetsko intervencijo v Češko-slovaški.

Začelo se je 23. zasedanje OZN. — V New Yorku se je pričelo 23. zasedanje generalne skupščine. Za predsednika zasedanja so izvolili zunanjega ministra Gvatemale Emilia Atenalesa Catalana. Dosedanji predsednik, romunski zunanji minister Manescu, je v govoru, s katerim je odprl zasedanje, pozval vse države, naj spoštujejo načela v ustavni listini Združenih narodov.

Bo ZSSR umaknila divizije? — Dopisnik New York Timesa Schultz poroča, da bo Sovjetska zveza do 28. oktobra, ko bo poteklo 50 let od ustanovitve Češkoslovaške, umaknila iz CSSR dvajset svojih divizij, pustila pa jih bo ob zahodnih mejah šest do osem. Le-te bodo po določilih moskovskega sporazuma tam ostale za stalno. Dopisnik zatrjuje, da so to informacije avtoritativni viri potrdili.

Albanska delegacija v Peking. — Albansko delegacijo, ki je pripotovala na uradni obisk v Peking, je pozdravila več stotisočglava množica s premierom Ču En Lajem na čelu. Dejstvo, da so goste pozdravile tako visoke osebnosti, razlagajo opazovalci, da Kitajska pripisuje obisku velik pomen. Sodijo, da se bodo pogovarjali predvsem o razvoju položaja po intervenciji v CSSR.

Svarila Sovjetske zveze. — Sovjetska vlada je odločno opozorila Tel Aviv, da bo Izrael sam kriv za vse, kar bi se lahko zgodilo kot posledica izzivalne akcije Izraela zoper ZAR, Jordanijo in Sirijo. Opazovalci menijo, da je Sovjetska zveza s tem opozorila, da je kljub angažiranju na Češkoslovaškem še vedno prisotna na Srednjem vzhodu.

Pogajanja Hanoi-Washington. — 23. seja severnovietnamskih pogovorov na pariški aveniji Kléber se je končala brez pametnih zaključkov. Šef ameriške delegacije Harriman je obtožil DR Vietnam »subverzije, invazije in terorja«, vodja severnovietnamske delegacije pa je zavrgel Harrimanovo zahtevo za »recipročno deeskalacijo« ter ponovno zahteval prenehanje bombardiranja DR Vietnam.

Nixon vodi pred Humphreyem. — Zadnja anketa, ki jo je opravil Harrisov inštitut v ZDA, je pokazala, da le nekaj tednov pred ameriškim predsedniškim volitvami republikanski kandidat Nixon prepričljivo vodi pred sedanjim podpredsednikom Humphreyem, ki je kandidat doslej večinske demokratske stranke. Narašča tudi moč rasista Wallacea, voditelja skrajne desničarske stranke.

Spopadi v Mexicu. — V mehiškem glavnem mestu so se vneli ostri boji med študenti ter vojaštvom in policijo. Študentje so hoteli osvojevali zaprte sindikalne voditelje ter zahtevali univerzitetno reformo. Približno 10.000 vojakov in padalcev, ki so jih vodili trije generali, je zavzelo vse fakultete mehiške univerze. Študentje izjavljajo, da nečeto ovirati olimpijskih iger.

Protiofenziva upornikov. — Sile odcepljene Biafre so iznenada začele nasprotni napad proti Abi, nekdanjemu upravnemu središču Biafre, ki so ga zvezne sile zavzele pred tremi tedni. Voditelj Biafre polkovnik Ojukwu je dejal, da je položaj Biafre sedaj trdnjši, kot je bil pred dvema tednoma, tudi zato, ker se je preskrba z vsem potrebnim sedaj izboljšala.

OB TABORNEM OGNJU

Na VI. kongresu sindikatov v Beogradu je tovariš Tito govoril o napakah naše družbe. Mi borci se zdaj, čeprav je od kongresa preteklo že več mesecev, še vedno razpravljamo o tem govoru. Ugibamo, ali bodo odgovorni ljudje na vseh stopnjah naredili vse, kar jim je tovariš Tito naročil ali pa bo znova ostalo le pri besedah in delnih rešitvah. — Ze pred leti je tovariš Tito v svojem govoru v Splitu kritiziral nezdruženo pojavo v naši družbi. Na žalost je ostalo le pri kritiki, dejal je bilo bolj malo. Zato smo preprosti delovni ljudje začeli izgubljati zaupanje. Če hočemo povrniti izgubljeno zaupanje, morajo naši voditelji nemudoma vzeti v roke kirurški nož, kot je dejal tovariš Tito in začeti rezati. Neglede na bolečine posameznikov, neglede na osebna poznanstva, razne obzire in drugo, pa čeprav gre za kogarkoli, ki bi si rad socializem in blaginjo ustvaril le za sebe.

Še vse preveč je »lukenj«

Tovariš Tito je v svojem govoru omenil velikanske razlike v plačah, ki niso sad boljšega dela in ki jih je treba odpraviti, ne pa samo obdavčiti, kritiziral je gradnjo razkošnih hiš, tako v mestih kot v počitniških krajih. Dejal je, da je treba vse take hiše, zgrajene na račun izkoriščanja in za novo izkoriščanje, odvzeti, saj je to strašno daleč od naših družbenih načel.

Po vojni je bila pri nas agrarna reforma, bile so nacionalizacije. Sprejeli smo jih z odobravanjem kot sad naše štiriletno oborožene in večdesetletne politične borbe. Prav tako bi zdaj sprejeli z odobravanjem, če bi nacionalizirali vse na neupravičen način pridobljeno imetje, vse tiste vikende z 20–60 ležišči in jih izročili v družbeno upravljanje. Saj imamo dosti ljudi, ki si ne morejo privoščiti počitnic ob morju ali v hribih. To jim ne dovoljujejo njihove gmotne razmere.

Res je, da je zadnje čase bilo sprejetih nekaj novih zakonov, ki naj bi onemogočili bogatenje posameznikov. Toda že spet se bojimo, da je v teh vse preveč lukenj, ki jih bodo izkoristili posamezniki in njih strici ter tako spet ostali pri tistem, kar imajo. Ali pa, da so zakoni preširoki in da jih zato ne bodo dosledno izvajali proti vsem.

IVAN KURINCIČ-HAJDUK

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

O zadevah invalidov v Kočevju

Svet za zdravstvo in socialno varstvo občinske skupščine Kočevje je pri obravnavanju problematike invalidov ugotovil, da je bilo v zadnjih letih na tem območju veliko urejenega, vendar pa je še precej zadev, ki jih bo potrebno s skupnimi napori reševati. Obravnava je pokazala, da je bil s prenosom financiranja invalidskega varstva na republike dosežen velik napredek.

Pravice po predpisih vojnih in mirovni invalidov uživa na območju te občine 474 oseb in od tega 148 osebnih invalidov in 326 družinskih upravičencev. Pregled socialne strukture dokazuje, da je le 13,5 % takih invalidskih upravičencev, ki so brez rednih dohodkov. Umrljivost je precejšnja, ali vseeno podatki o invalidih ne kažejo znižanja števila. Upravni

organi vsako leto dobivajo nove zahteve za uveljavljanje pravic. Te predvsem vlagajo bivši udeleženci narodnoosvobodilne vojne, katerim se pojavljajo nortranje in druge telesne poškodbe zaradi ranitev in bolezni, pridobljenih v tem času ali v poznejših letih. Pri uveljavljanju nastajajo težave, ker posamezniki nimajo listin in dokazil. Priče se s težavo dobijo in

se težko spominjajo po tolikih letih posameznih dogodkov.

Za potrebe invalidov je bilo preteklo leto porabljenih nekaj nad 635 tisoč novih dinarjev. Podatki za pretekla leta v primerjavi z letošnjimi dokazujejo to, da so se sredstva za te namene povečala predvsem zaradi povečanja cen in povečanja invalidskega dodatka.

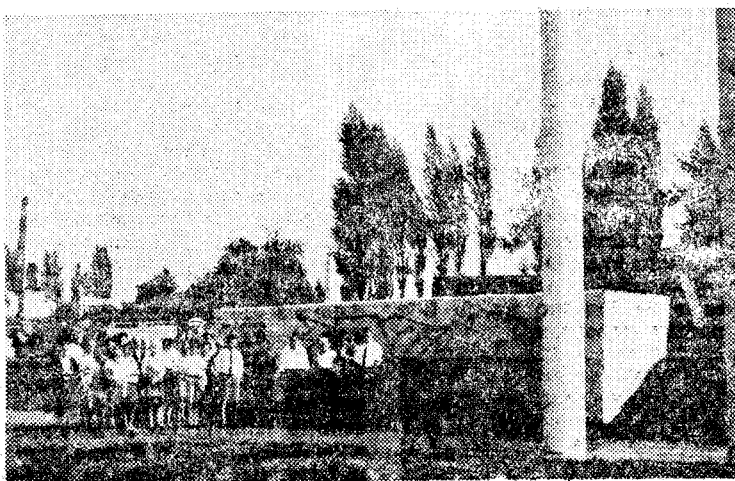
—od

Dejavnost bivših internirancev iz velenjske občine

Komisija za politične zapornike in internirance pri občinskem odboru ZZB NOV Velenje je v nedeljo, 22. septembra 1968 priredila srečanje za vse preživle internirance koncentracijskih taborišč, njihovih po-

družnic in otroških taborišč iz te občine. Po krajšem nagovoru in kulturnem programu so interniranci poslali predsedniku republike tovarišu Titu pozdravno pismo. Nato so interniranci v tovariškem vzdušju obujali spomine na medvojne dni ter se pogovarjali o nadaljnjem delu.

Bivši interniranci iz velenjske občine so tudi letos počastili spomin žrtve fašizma v koncentracijskih taboriščih Dachau in Mauthausen. Štiridnevna potovanja se je udeležilo 31 internirancev, njihovih svojcev, svojcev umrlih v taboriščih in drugih. Skupina je prisostvovala slovesnostim ob odkritju veličastnega spomenika žrtvam taborišča Dachau, kjer je položila venec, nato pa si je ogledala še taboriščni muzej. Naslednji dan so obiskali še taborišče Mauthausen in tudi tam položili venec pri jugoslovanskem spomeniku.

BIVŠI INTERNIRANCI IZ VELENJSKE OBČINE OB SPOMENIKU V MAUTHAUSNU

Kdor gradi varčuje, če kupuje vse pri GRAMEXU

GRAMEX NUDI ZA NAKUP

1.000.000 SD

KREDITA BREZ POROKOV

Za nakup zlasti priporočamo:
• prvovrstno salontno krtno »Anho« • kvalitetno vrsto cementa Trbovlje — Anho — Umag • betonsko železo — na željo krivljeno po načrtih • bogat sortiment keramike — sanitarij • vse vrste apna • vrata, okna, garažna vrata, parket, CARIL in druge obloge • vse vrste opečnih izdelkov — okensko steklo in drug gradbeni material

Informacije za potrošniški kredit daje prodajni oddelek, Kurilniška 10, tel. 310-140 in 312-851. IZKORISTITE UGODEN NAKUP!

POZIV BIVŠIM INTERNIRANCI TABORIŠČA EBENSEE

V ZR Nemčiji so aretirali vojnega zločince Antona Ganza, komandanta taborišča Ebensee, podružnice koncentracijskega taborišča Mauthausen. Preiskavo vodi deželno sodišče v Nemmingenu.

V zvezi s tem pozivamo vse nekdanje internirance taborišča Ebensee, da sporoče vse tisto, kar vedo o zločinih nekdanjega komandanta Antona Ganza. Pri tem gre za umore, pretepanje in druga grozodejstva, ki jih je zagrešil nad našimi ljudmi v taborišču.

Dolžnost preživelih internirancev je, da s konkretnim opisom zločinov, ki jih je Ganz zagrešil, sodelujejo pri tem, da bo temu vojnemu zločincu izrečena zaslužena kazen.

Vse, ki kaj o tem vedo, prosimo, naj pošljejo svoje opise zločinov Antona Ganza na naslov: Republiški odbor ZZB NOV Slovenije — Komisiji za bivše politične zapornike, internirance in deportirance — Ljubljana, Beethovnova 10.

Popravek

V mojem članku »Republiški tekmovalci sportnikov invalidov v Novi Gorici«, priobčenem v 37. številki »TV 15« je pomotoma izpadel stavek:

»Pri tekmovalstvu v streljanju I. skupine je dosegel 1. mesto Stanko Bavdež iz Nove Gorice. Od 200 možnih je dosegel 144 krogov.«

S tem popravilam neljubo pomoto.

VINKO BOVCAN

Dobrova pri Ljubljani

Združenje borcev in VVI Dobrova pri Ljubljani vsako leto prireja izlete v partizanske kraje. Od leta 1962 so si člani organizacije ogledali Cerko in bolnišnico Franja, Kumrovec, Kočevje, Kočevski Rog, Dolenjske toplice, Žužemberk, Muljavo ter Turjak, Begunje, Frankolovo ter druge znamenitosti Slovenije. Letos pa so se podali v Goriška Brda. Dva avtobusa izletnikov sta preko Vrhnik in Kalc odpeljala najprej na Črni vrh nad Idrijo, kjer so si izletniki ogledali spomenik NOB in pokopališče. Po prijetni vožnji in kratkih postankih v Ajdovščini, Novi Gorici in Dobrovi so se ustavili še v vasi Neblo, kjer so se okrepčali in zapeli nekaj partizanskih pesmi. Vožnja domov je vsem kar prehitro minila. J. K.

Blejska Dobrava

Kakor vsa zadnja leta je tudi letos ZB Blejska Dobrava za svoje člane pripravilo prijeten izlet. Organizacija šteje okrog 150 članov, z Blejske Dobrave, iz Lipe in Kočevja; vsi so močno povezani med seboj. Zato občni zbor in izleti vedno lepo uspejo. Tokrat so se odpravili z avtobusom proti Logarski dolini. Toda nalive so razmeščali pobočja ob cesti in onstran prelaza na Crnvcu je bila cesta neprevozna. Tudi preko Trojan niso mogli. Pri vasi Krivčevo so morali izstopiti in pešati okrog 5 km do drugega avtobusa. Kljub vsem neprilikam, kljub temu, da Logarske doline niso videli, so se izletniki zvečer zadovoljni vrnili domov. S. S.

Radlje ob Dravi

Občina Radlje ob Dravi je praznovala svoj praznik dne 7. septembra. Občinski odbor ZZB NOV je v sodelovanju s predstavniki občinske skupščine priredil v mestu srečanje vseh preživelih borcev z območja občine. Na slavo je prišlo okrog 200 borcev. Predsednik občinske skupščine je ob tej priložnosti vsakemu borec pohorske brigade — Zidansko, ki ima domicil v občini Radlje ob Dravi, poklonil dopolnjeno izdajo Pohorski bataljon. J. Dolenc

AVTOELEKTRO TOLMIN
nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Deveta brigada je bila ustanovljena v Kočevju

(Nadaljevanje s 1. strani)

na Kočevskem. Odred je dobil nalogo kreniti proti Grčaricam in odšel je na pot.

Vest o kapitulaciji Italije se je po Kočevju hitro razširila. V Kočevju so se še isti večer, to je 8. septembra 1943, sestali v pisarni italijanske družbe »SAICCI« člani Rajonskega odbora OF Kočevje dr. Anton Hočevar, Bogomil Gerlanec, Alojz Piščanec, Jože Zagar, Angela Preaton, Vlado Vodopivec, Ruža Piščanec, Egon Konradi, Ervin Hude, Pavle Bregant, Marino Pavletič in Jože Kalan. Na sestanku so ugovarjali, da Italijani v Kočevju še niso v razsulu, da svoje posle redno opravljajo. Zaradi pozne ure se še niso mogli povezati z okolišnim

svet. Ker je bila osnovna naloga prevzem orožja in ostalega vojnega materiala iz skladišč, so predlagali v sovet tudi Vlado Vodopivec, ki je takoj po končani seji rajonskega odbora OF Kočevje začel mobilizirati aktiviste OF v Kočevju, Rudniku in Salki vasi.

V jutru 9. septembra 1943 so Italijani pripeljali dvajset belogardistov iz Stare cerkve v Kočevje. Danilo Havelko je takoj odšel na italijansko poveljstvo in prosil, da se oblast izroči belogardistom. Italijanski komandant je na to pristal in dejal:

»Ker ste se vi borili z nami proti komunizmu, pripada sedaj oblast vam.«

Belogardistov je bilo samo dvajset, pa zato oblasti niso mogli prevzeti. Vse ostalo prebivalstvo Ko-

opremo, med katero so bili avtomobili in avtomobile.

Člane okrožnega odbora OF Kočevje so italijanski vojaki v Livoldu z navdušenjem sprejeli. Objemali so jih in jim nudili vse, kar so imeli, z vzkliki »Eviva partigiani!«. Člani okrožnega odbora so Italijane pozvali, da oddajo orožje. Večina vojakov je bila za to, komandanti pa so se upirali. Končno so se dogovorili, da se predstavniki Italijanov in člani okrožnega odbora odpeljejo z avtomobilom v Kočevje na pogajanje o predaji orožja. Italijani so pristali, da bodo orožje oddali in vrnili so se spet v Livold. Partizani so ga potem z avtomobilom odpeljali v roške gozdove.

Člani okrožnega odbora OF so dne 9. septembra 1943 v večernih urah prišli v Kočevje. Se isti večer so imeli člani okrožnega in rajonskega odbora OF Kočevje skupno sejo v gostilni Poje, na kateri so prišli prvi skupaj. Sklepali so o delu in življenju v osvobojenem Kočevju.

Zahodnodolenjski odred je bil dne 9. septembra 1943. leta na pohodu iz Vrhovca proti Grčaricam. Vest, da je Italija kapitulirala, je odred zatekla na poti med Vrhovcem in Malo goro. Namesto v Grčarice je odred krenil v že osvobojeno Kočevje. Prva četa Zahodnodolenjskega odreda je vkorakala v Kočevje dne 9. septembra, okrog 20. ure. Komandant odreda Jovo Hostnik se je zvečer že udeležil skupne seje okrožnega in rajonskega odbora OF Kočevje.

Čete Zahodnodolenjskega odreda so se razdelile, ker so dobile vsaka svojo nalogo. Prva četa je večerjala v takratni gostilni Slajmer in po večerji odkorakala v Livold na križišče cest, katero je zasedla in se tam zadržala do četrte ure zjutraj. Nato se je četa z avtomobilom prepeljala v Kočevsko Reko ter pri hotelu Medic in cerkvi zavzela svoje položaje. Dobil je nalogo, da razoroži vse Italijane, ki se bodo pomikali čez Kočevsko Reko.

Prva enota Italijanov okrog 150 moč je prispela v Kočevsko Reko dne 10. septembra 1943 ob devetih uri. Borci Zahodnodolenjskega odreda so pozvali Italijane, da oddajo orožje. Komanda italijanske enote se je oddajila orožja upirala. Partizani so nastopili ostreje in Italijani so odložili orožje.

Za prvo enoto Italijanov so prihajale čete Kočevsko Reko nove enote iz Bele krajine in z njimi več belogardistov in žensk, ki so se umikale z Italijani. Italijani so samo vprašali, kod je najbližja pot v Italijo. Bili so se, da jih ne bi zajeli Nemci.

Partizani Zahodnodolenjskega odreda, ki so ves dan 10. septembra razoroževali Italijane v Kočevski Reki, so obenem izvajali tudi mobilizacijo na Kočevskem in v dolini Cabranke in Kolpe ter istega dne formirali I. bataljon IX. brigade.

V Kočevju je bilo v tistih dneh veliko dela, razpoloženje ljudi pa je bilo na višku. Razglašena je bila mobilizacija, fantje in moške iz Kočevja, Rudnika, Salk vasi, Zeljn, Stare cerkve, Dolge vasi in Livolda so se zbirali v šoli Kočevje, kjer je bil pregled vseh novodošlih borcev. Dne 12. septembra 1943 je štab Zahodnodolenjskega odreda formiral v šoli v Kočevju IX. slovensko narodnoosvobodilno brigado, v katero je vstopilo največ borcev s Kočevskega. Brigada ima v Kočevju sedaj svoj dom.

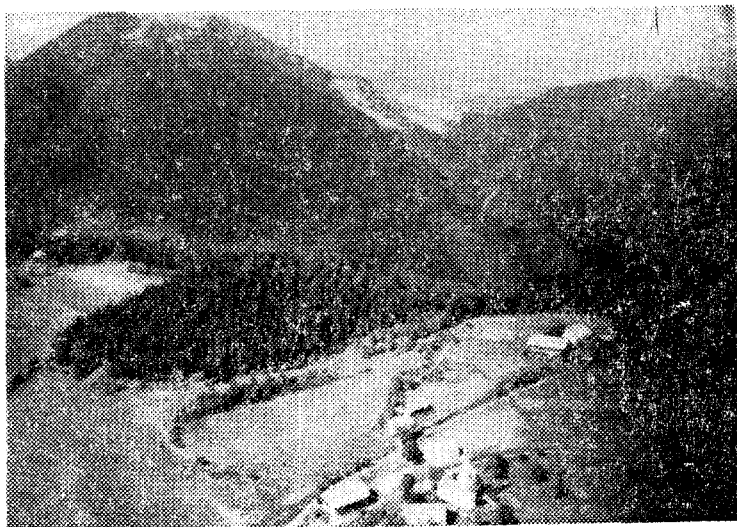
Poleg IX. brigade se je v tistih dneh formirala tudi komanda mesta Kočevje. Pri šoli so borci Zahodnodolenjskega odreda, po svojem prihodu v Kočevje, napravili zaporo, da so razoroževali italijanske enote, ki so se oborožene prihajale iz Dolenjske skozi Kočevje. V Kočevju je tedaj vrel življenje na vseh koncih in krajih. V Marijinem domu (sedaj SO Kočevje) so ustanovili partizansko bolnišnico. Nasproti gimnazije, v vili poleg OKZK, so ustanovili tudi avtokomando. Povsod je bilo dovolj dela za vse ljudi, kolikor jih je bilo tedaj v Kočevju. Imenovali so poverjenike za urade, ustanove in podjetja, ki so imeli nalogo skrbeti za uvažanje načel OF. Dobili so vsa pooblastila OF za pravično razdelitev materialnih dobrin. Ljudje so sami skrbeli za imovino, ki je ostala od Nemcev in Italijanov. Iz skladišč so delili hrano in ostalo blago, po spiskih, ki so jih napravili TOOF. Na Rudniku, v Tekstilnih tovarnah in žagarskih obratih so organizirali proizvodnjo, manjkalo pa je delovnih moči, nad čemer so se poverjeniki po obratih najbolj pritoževali.

Kako so ljudje skrbeli za imovino, ki so jo pustili Italijani, nam pove samo naslednji primer:

V vasi Kleč pri Starem Logu je ostalo mnogo konj in mul, ki so jih pustili italijanske enote. Dekleta z Rudnika in Salk vasi: Helena Mihelič, Zofka Vidic, Milka Rovar, Danica Reberšek in Erna Rudolf so odšle v Kleč, ujele konje in jih pripeljale v Kočevje za Kraulandovo vilo na Komando mesta Kočevje. Vsa ta dekleta so potem še vstopile v IX. brigado.

Tako je mesto ob Rinži doživelo največje dni v svoji zgodovini.

Peter Sobar

RAZBOR PRI SLOVENJEM GRADCU, V OZADJU MOLAKOV VRH

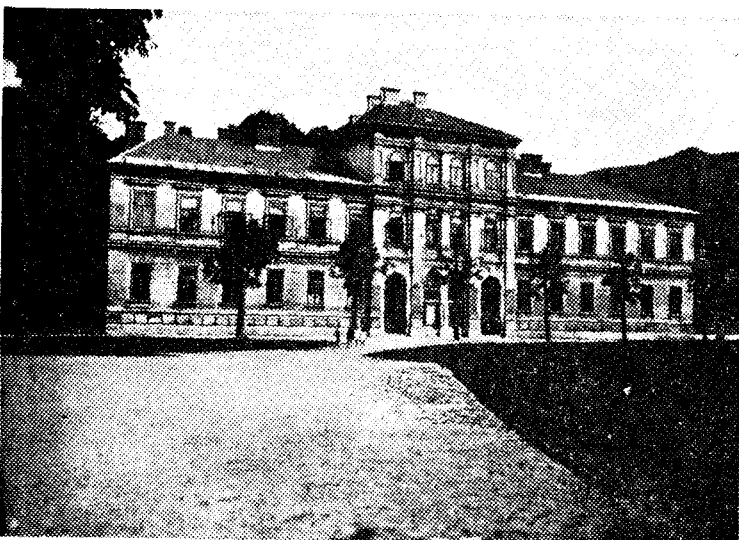
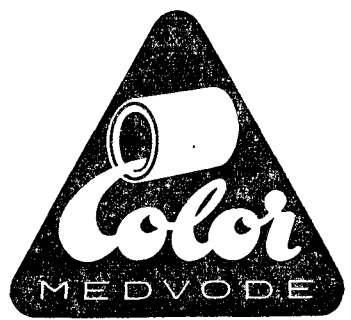
Odkritje spomenika pri Sv. Duhu pod Uršljo goro

ZB iz Slovenj Gradca in Podgorja bosta odkrili v nedeljo, 6. oktobra 1968 pri Sv. Duhu nad Suhim dolom spomenik partizanom Serčerjeve brigade, ki so padli na tem območju 14. februarja 1945. Slavnost se bo pričela ob 10. uri dopoldne in pričakujejo večjo udeležbo preživelih borcev Serčerjeve brigade kakor tudi ostalih partizanov 14. divizije, saj je 6. oktober spominski dan tudi eno najtežjih bitk Tomšičeve brigade, ki jo je ta imela z Nemci tega dne v jeseni 1944. leta na bližnjem Molakovem vrhu.

Znano je, da je Serčerjeva brigada prišla skoraj 120-krat na področje Mislinjske doline, še posebno na Graško goro ter na hribovite predele Razborja. Serčerjeva brigada je prišla 13. februarja 1945 iz Saleške doline na Razbor, kjer so slavili pustni dan. V sredo, 14. februarja so iz štaba brigade poslali proti Sv. Duhu 3. bataljon te enote, da bi tamkaj branil dostop Nemcem, če bi ti nameravali iz garnizije v Slovenj Gradcu prodirati proti partizanskemu Razborju. Zaradi snega so Nemci Serčerjeve iznenadili: švabi so že namreč imeli zasedene položaje po pobočju Kozjevega hriba in še naprej mimo cerkve pri Sv. Duhu, od koder so opazovali partizane, ko so vstopali v domačije pri Smolčniku, Hovniku, štab bataljona pa k Znidarju. Že ob prvem nemškem strelu je padel stražar, ki naj bi čuval vrh ob sami cerkvi Sv. Duha. Ko se je želel štab bataljona zateči v bližnji gozd, so jih Nemci z

odličnih položajev tako iznenadili, da se ni mogel nihče živ, oziroma neranjen umakniti pred napadalci; tudi nekateri huje ranjeni, ki so se hoteli mnogo pozneje umakniti s položaja, so znova padli od novih zadetkov, tako npr. Drago Jenčič, ki ga je ob prvem napadu zadela krogla skozi lopatico in pljuča, uro pozneje ga je oplazila za desnimi ušesom in ko je popoldne ponovno skušal zapustiti bojišče, so ga Nemci iz hriba znova zadeli in mu prestrelili koleno...

Na zasneženem travniku in po njivah je obležalo 13 mrtvih partizanov; mrtva sta bila tudi komandant 3. bataljona Franc Prelog-Vito ter komisar Jože Kutar, vtem ko drugih imen padlih še ne poznamo, razen Tončke Padovec (?), baje partizanske pesnice. (V grobu počivajo tri borke!). Ko je proti večeru prihitela brigada iz Razborja, so padle pokopali, vendar so jih domačini pozneje prenesli pred zvonic pri Sv. Duhu, kjer jim tokrat odkrivamo zasluženi spomenik. B. Z.

DEVETA BRIGADA NOV JE BILA USTANOVljena PRED OSNOVNO SOLO V KOČEVJU

odborom OF Kočevje, ki je tedaj bil v gozdovih pri Ferdrenku nad dolino Kolpe, to je okrog 24 km daleč od Kočevja. Zato so sklenili, da 9. septembra zjutraj dr. Anton Hočevar obišče župana mesta Kočevje M. Grabrijana in se z njim pogovori o prevzemu oblasti v Kočevju. Župan naj skliče posvet občanov, na katerem naj se izvoli svet iz nevtralnih ljudi, da se v primeru nemškega vdora v Kočevje člani OF ne bi kompromitirali. Sestavili so tudi spisek ljudi za so-

devoja in Kočevske je bilo na strani OF in partizanov. Mnogi mobilizirani aktivisti OF, ki jo je čez noč organiziral Vlado Vodopivec, je nasloščila belogardiste, ki so zavzeli skladišča. Bel so streljali proti aktivistom, niso pa nobenega zadeli in morali so se od skladišč umakniti. Vsa skladišča z orožjem, municijo, obleko in hrano so zavzeli in zastražili aktivisti OF. Italijani orožja niso odložili. V popoldanskih urah 9. septembra 1943 so se začeli Italijani iz Kočevja in z njimi tudi belogardisti v koloni pomikati iz Kočevja proti Ribnici. S seboj so vozili tudi težko orožje. To kolono Italijanov iz Kočevja je v Dolenji vasi po celonočni bitki od 9. na 10. september razorožila Tomšičeva brigada. Italijanske topove je Tomšičeva brigada odpremila v Grčarice v pomoč Serčerjevi brigadi, ki je še vedno napadala plavogardiste.

Kočevje je bilo tako 9. septembra 1943 že osvobojeno. Rajonski odbor OF Kočevje je takoj poslal kurirja do okrožnega odbora OF v Ferdrenk in njegovi člani so takoj odhiteli proti Kočevju. V Livoldu pa so naleteli na italijansko kolono, ki se je umikala iz Morave proti Kočevju z vsem orožjem in

VISOKO KVALITETNA SODOBNO EMBALIRANA

Vabilo borcem in aktivistom

Vabimo vse borce in aktiviste Brkinske in Pivške čete, Istrskega odreda in Vojnega področja, V. bataljona VDV in »ALME VIVODE«, Mornariškega odreda, kurirskih zvez in političnih organizacij, ki so delovale na območju Brkinov, Hirske Bistrice, Krasa, Pivke in Slovenske Istre, na partizansko srečanje, ki bo dne 6. oktobra 1968 ob 11. uri v Kozini.

Vse borce in aktiviste, ki jim zaradi netočnih naslovov nismo mogli poslati vabil, prosimo, naj upoštevajo to vabilo in se na proslavi zglasijo v informativni pisarni.

Odbor za proslavo v Kozini

Obvestilo

Vse borce Prekmurske čete in I. prekmurske brigade, ki niso prejeli vabila, vabilo na podelitev domicila, ki bo v Murski Soboti dne 13. oktobra 1968 ob 10. uri.

Prekmurska četa naj se že v soboto 12. 10. 1968 ob 12. uri zbere v prostorih ZB NOV občine Murska Sobota zaradi udeležbe na mladinskem večeru, brigada pa ima zbor v nedeljo, 13. 10. ob 9. uri v domu TVD Partizan.

Vse informacije v zvezi s podelitvijo domicila se bodo dobile dne 12. in 13. oktobra 1968 v pisarni ZB NOV Murska Sobota, Titova 18/I.

Potni stroški za vlak ali avtobus bodo vsem borcem izven Prekmurja povrnjeni, udeležba pa je zaželen v partizanskih oblekah.

Pozivamo vse, da se te naše domicilne svečanosti udeležite. Odhod bo z rednimi avtobusi iz Ljubljane ob 6.00, 7.05 in 9.35 izpred kolodvora in z vlaki ob 2.23, 6.58 in 16.02 z ljubljanskega kolodvora.

ZASEDANJE GENERALNE SKUPŠČINE MEDNARODNEGA KOMITEJA ZA DACHAU

Kakšne so prihodnje naloge?

Postavitev spomenika na »apelplatzu« v nekdanjem koncentracijskem taborišču Dachau (skulpturo je izdelal beograjski kipar Nandor Glid) in velika spominska slovesnost ob odkritju spomenika — vse to je bila samo ena izmed nalog, ki si jih je zadal 1962. leta mednarodni komite za Dachau (MKD).

Razen tega pa so vzporedno tekle druge naloge; v gospodarskih

prostorih nekdanjega taborišča, kjer so bile kuhinja, kopalnica, delavnice itd. in kolikor jih je praznih (nekaj prostorov še dandanašnji zasedajo enote ameriške vojske) so uredili spominski muzej, na novo so zgradili dve baraki, v katerih je razvidno, kako so nekoč stali barake in v katerih so po vojni bivali emigranti, so zrnali in zaščitili. Zdaj lahko rečemo, da je v glavnem ves prostor nekdanjega kon-

centracijskega taborišča Dachau — spremenjen v spominski objekt.

Ko je v začetku septembra zasedal mednarodni komite za Dachau v Münchnu, je bilo poglavito vprašanje: kakšne so prihodnje naloge MKD? Kajti — spomenik so odkrili, pa tudi vse druge naloge, začetne pred leti, so v glavnem opravljene. Kaj torej v prihodnje?

Generalna skupščina je zato poverila izdelovanje načrtov za prihodnje delo MKD trem komisijam, izvoljenim na zadnjem zasedanju. V nekaj urah so vse tri komisije izdelale načrte, ki jih je generalna skupščina tudi sprejela.

KOMISIJA ZA NAČRTOVANJE PRIHODNJIH NALOG MKD je med drugim predlagala, da je treba sprejeti zakon, ki dopolni 6. člen statuta te organizacije, kjer bo govora o tem, da je naloga MKD tudi akcija proti oživljanju nacizma in revanizma, naloga MKD pa je tudi razvijanje prijateljstva in solidarnosti med državami in narodi. Nadalje so menili, naj bi v akcijo za čim številnejši obisk spominskega objekta v Dachau vključili tudi srečanje evropske mladine v Dachau (v nekdanjem taborišču), zlasti pa otrok staršev, ki so trpeli v Dachau. MKD pa bo še vedno nadaljeval akcijo, da postane prostor nekdanjega taborišča Dachau zaščiteno. Gre namreč za to, da bi vlada ZR Nemčije podpisala ustrezno pogodbo za zaščito nekdanjega taborišča z vsemi vladami držav, katerih državljani so bili v tem taborišču.

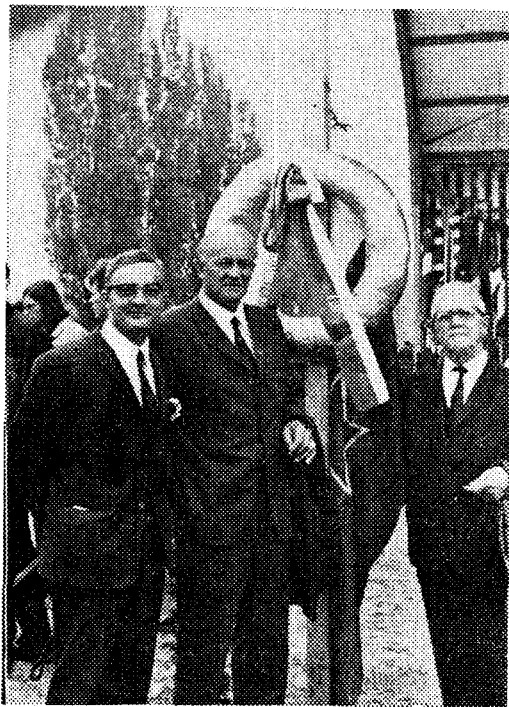
MUZEJSKA DEJAVNOST, ki jo predvideva v okviru finančnih sredstev MKD za muzej v taborišču Dachau, obsega zlasti izpolnjevanje dosedanjega muzeja, o muzejske zbirke. Razumljivo pa je, da muzejska komisija oz. muzej sam ne more napredovati brez pomoči nacionalnih organizacij, ki združujejo nekdanje dahavce. Da bi bila muzejska dejavnost čim bolj uspešna, oziroma da bi dobil muzej v Dachau čimprej ustrezne dokumente, je MKD sestavil tričlanski muzejski biro. Le-ta se bo sestajal vsak mesec oz. po potrebi v muzeju v Da-

chau, kjer bo sproti reševal naloge oz. jih nakazoval, in sponoral želje nacionalnih organizacij.

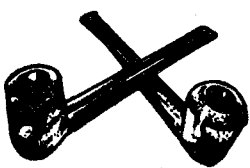
KOMISIJA ZA SPOMENIK je predlagala nekaj dodatnih del, da bo spomenik oz., da bo skulptura čim bolj vidna. Zdaj namreč zaradi bližine gospodarskega poslovanja v ozadju spominske skulpture ne pride najbolj do izraza. Predlagali so, naj bi za skulpturo postavili nekakšno »zaveso« iz lažje kovine, pa tudi razsvetlilni bo treba skulpturo oz. spomenik. Ena izmed poglavitnih nalog spominske komisije pa je še nadalje — zbiranje denarja za spomenik. Kajti MKD mora poravnati še mnogo stroškov za spomenik, v skupni vrednosti okoli 200.000 zahodnonemških mark. Že na zadnjem zasedanju so mnogi predstavniki nacionalnih organizacij znova obljubili vso pomoč v tej akciji, med njimi tudi jugoslovanski predstavnik, čeprav je Jugoslavija že doslej prispevala za spomenik 8000 dolarjev (v devizah). Spomenik oz. vsa uređitvena dela pri spomeniku pa so stala milijon zahodnonemških mark.

Vsekakor: prihodnje naloge mednarodnega komiteja za Dachau kljub dosedanjemu delu (in uspehom) niso majhne. Še zlasti, ker je spominski objekt v Dachau, ki ga je uredil MKD, kot edini tovrstni spomenik v ZR Nemčiji treba ohraniti zgodovini in prihodnjim rodovom kot resničen dokaz nacističnega nasilja

Bojan Ajdič

MISLILI SMO TUDI NA KADILCE PIP!

Iz uvoza smo prejeli večjo količino PIP. Tudi zahtevnejši kadilci bodo lahko izbrali svojo novo ljubljanko iz BOGATE IZBIRE PIP, ki smo jo pripravili na TOBAČNEM ODDELKU v pritličju naše TRGOVSKE HIŠE v Tomšičevi 2. Prav tam prodajamo najnovejše ČISTILCE PIP, vse vrste tobaka ter domače in uvožene cigarete

nana

LJUBLJANA

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Novo orožje v Vietnamu

O strelcih, ki jih Američani uporabljajo v Vietnamu — namreč krogel, smo že poročali. Sedaj pa so nam znane tudi nekatere nove podrobnosti. Gre za majhne, jeklene izstrelke, ki so dolgi pet in debeli po en centimeter. V posebni posodi, ki jo obesijo pod krila letala, je prostora za kakih petsto takih strelce. Ko pilot pritisne na gumb, se posoda odpre, strelce pa začne padati proti zemeljski površini. Padajo navpično, ker ima vsaka izmed njih po štiri majhne stabilizatorje. Navzlic temu se razprše po približno dvesto metrov dolgem prostoru, tako da na

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

vsak kvadratni meter padejo povprečno po tri strelce.

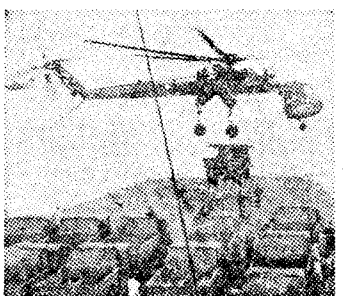
To orožje je namenjeno predvsem nasprotnikovemu vojaštvu, ki je zbrano na manjšem prostoru.

Nadvozna raketa-črtača »sandpiper«

Raketa-črtača »sandpiper«, ki so jo v ZDA izstrelili izpod letala F-4C na višini 15.000 metrov, je dosegla hitrost kakih 2500 km na uro. Vendar je raketa napravljena tako, da lahko leti še z dvakrat večjo hitrostjo in pri tem doseže višino 30.000 metrov. Raketa je dolga 440 in debela 33 cm, teža pa je 287 kilogramov.

Helikopter nadomešča kamione

Helikopter CH-54A »skyhook« je, kot poročajo iz Vietnama, v 4 urah in 34 minutah prepeljal skoraj 300 ton tovora z avstralske le-

talonsilke »Sydney« neposredno na bojišče. Prevaža pa lahko do deset ton težke kamione in razne druge tovore.

Zahodnonemško amfibijsko vozilo

V Zahodni Nemčiji so dobili novo vojaško vozilo. To je amfibijsko vozilo M-2, ki je dolgo enajst, široko pa približno tri metre. V sprednjem delu vozila je kabina, v kateri je prostora za štiri moške. Opremljeno je z dvema motorjema na zračno hlajenje, vsak izmed njiju pa ima po 178 konjskih moči.

Ko vozi po suhem, M-2 doseže več kot 70 km na uro. Če pa se je treba spuščati v vodo, poseben hidravlični mehanizem potisne plovce navzdol. Po vodi pa plava s hitrostjo od enajst do sedemnajst kilometrov na uro.

Raziskovanje vesolja je drago

Ameriški general Fergusson, načelnik uprave za razvoj letalske oborožitve, je izjavil, da je pošiljanje tovora v vesolje navzlic najsoodnejšim dosežkom še vedno zelo draga zadeva. Kilogram koristnega tovora, ki ga izstrelijo v nižjo orbito, stane Združene države Amerike od 1100 do 3960 dolarjev, medtem ko izstrelitev v višjo orbito stane od 8800 do 39.600 dolarjev.

Sovjetsko transportno letalo Il-62

Sovjetsko časopisje poroča, da je novo orjaško potniško letalo Il-62 že v redni uporabi. Letalo je težko 150 ton, brez vmesnega pristanka lahko preleti 8200 kilometrov dolgo pot, njegova povprečna hitrost znaša 900 kilometrov na uro, v njem pa je prostora za 186 potnikov.

Britanski publicist David Irving je po podatkih iz nacističnega arhiva, ki so ga zaplenili Američani, v knjigi »Virusni dom« osvetlil tudi vprašanja v zvezi z nemškimi jedrskimi raziskovalnimi napori

JE HITLER RES IMEL »TAJNO OROŽJE«?

Poleti 1944, ko je nacistična Nemčija doživljala poraz za porazom, je hitlerjevska propaganda začela širiti glasove o »super tajnem orožju«, ki naj bi ga imele nemške oborožene sile. Ta propaganda je bila namenjena ne le Nemcem, temveč tudi nemškim zaveznikom. Hitler je Mussoliniju vlival poguma tako, da ga je prepričeval v novo še močnejše orožje od »V«, s katerim bo obstreljeval London. Tudi romunskemu diktatorju Antonescuju je zatrjeval, da nemški znanstveniki preizkušajo eksplozivno sredstvo, ki je po svoji moči sto in stokrat učinkovitejše od trinitrotoluola in ki bi utegnilo uničiti celo vesolje.

So bila Hitlerjeva zagotovila lažna ali so bila zasnovana na stvarnih dosežkih nacističnih raziskovalcev?

V tistih časih so fiziki že vedeli, da je mogoče z delitvijo atoma sprostiti ogromno energijo. Zato niso mogli takih napovedi vzeti za golo napihovanje. General Groves, ki je usmerjal dela v zvezi z atomsko bombo, je napisal: »Misel, da bi utegnili Nemci pred nami izdelati atomsko bombo, nas ni zapustila od 1939. leta pa vse dotle, dokler niso naše enote vdrle v Nemčijo.«

Nemci so začeli prvi

»Ko človek pregleduje poročila nemških znanstvenikov iz tistih dni, nikakor ne more razumeti, zakaj so Nemci izgubili tekmo, čeprav so prej kot mi začeli delati na izkoriščanju atomov v vojaške namene,« se čudi pisec knjige. Zares, nemški fiziki so začeli delati na tem področju že pred britanskimi in ameriški znanstveniki. Nemški raziskovalec Otto Hahn je namreč konec 1938. leta na svoje presenečenje odkril nov pojav — delitev uranovega atoma. Nato so znanstveniki raznih dežel teoretsko dokazovali možnost verižne reakcije. Že 24. aprila 1939. leta pa je hamburški fizik Paul Garteke pisal nemškemu vojnemu ministru, da je mogoče na podlagi najnovejših rezultatov jedrske fizike napraviti eksplozivno sredstvo s strašno močjo.

Posledica pisma je bila, da so berlinski inštitut za fiziko, ki je bil takrat v Nemčiji poglavitno središče za atomsko raziskovanje, priključili vojnemu ministru. Svetovalec tega inštituta je postal Nobelov nagrajenec fizik Werner Heisenberg. Ko je septembra 1939. leta izbruhnila vojna, je bila fašistična Nemčija edina dežela, ki je v voj-

nem ministru imela poseben oddelek za izkoriščanje atomske energije. Razen tega so ustanovili tudi »Uransko društvo«, ki so ga sestavljali predstavniki raznih resorjev in univerzitetni znanstveniki.

Heisenberg je imel v tem društvu svoj prvi referat že decembra 1939. Omenil je, da kot razstrelivo za atomsko bombo lahko uporabijo uran 235.

Nacistom se glede surovin za te namene ni bilo treba pritoževati. Potem ko so okupirali Norveško, je prišla pod njihov nadzor edina tovarna na svetu, ki je proizvajala težko vodo. Ko pa so nacisti vdrli v Belgijo, so tam zasegli na tisoče ton zelo kvalitetne uranove rude, ki so jo bili pripeljali iz Konga. Vse je kazalo, da bodo nacisti dosegli popoln uspeh.

Naprava, ki ni delovala

Vendar nacistični režim v zvezi s proizvodnjo atomskega orožja ni bil kos najtežavnejšim znanstveno-tehničnim vprašanjem. Med drugim nemški znanstveniki niso znali organizirati proizvodnje urana 235. Koncept »I. G. Farben« je izdelal poskusno napravo, ki je bila zasnovana na termofuzijski metodi izločanja tega izotopa iz naravnega urana, vendar ni delovala. Američani, ki so se tega opravila lotili precej kasneje, so tudi izkoristili to metodo, vendar so ji dodelili le stransko vlogo. V tovarnah v Oak Ridge so pridobili ustrezno količino urana 235 s pomočjo elektromagnetske in plinskodifuzijske metode. Tudi v Nemčiji so že imeli tak načrt. Ker pa projektant ni bil arhitekt, niso njegovemu načrtu hoteli posvetiti nobene pozornosti!

Rasisti — žrtve rasistične doktrine

Tako so rasisti postali žrtve lastne rasistične doktrine. Hitlerjevska nazidnaštvo in uničevalni nagoni so znanosti ogromno škodovali, saj so poglani v tujino največje znanstvenike. Še pred začetkom vojne so iz Nemčije in dežel zloglasne Osi emigrirali Albert Einstein, Enrico Fermi, Leo Szilard, Eduard Teller in drugi znanstveniki, katerim se ima ameriška atomska fizika zahvaliti za svoje uspehe med vojno.

»Jedrsko razstrelivo« je bilo mogoče pridobivati še drugače in ne samo z izločanjem urana 235 iz uranove rude. Sedaj vemo, da v atomski bombi uporabljajo kot aktivno sredstvo plutonij, ki je produkt verižne reakcije v uranijskem kotlu. To metodo so nemški fiziki v glavnih črtah poznali že 1941. leta. Takrat je nekdo izmed njih v

nekem poročilu poudarjal, da je lažje priti do plutonija kot pa do urana 235.

Kmalu zatem so sestavili tudi že reaktor. Pri tem pa so Hitlerjevci spet doživeli velik neuspeh.

Vendar v Nemčiji še niso odnehali in je 1940. leta začela v Frankfurtu delovati tovarna za obdelavo kovinskega urana. Mešeno so ga proizvajali na tisoče ton. To pa takrat, ko Američani niso imeli še nobenih zalog urana.

V Berlinu in Leipzigu so pod vodstvom Heisenberga izdelali uranske naprave, s katerimi so skušali doseči verižno reakcijo. Konec 1941. leta so bili Heisenberg in njegovi sodelavci prepričani, da jim na uspeh ne bo treba več dolgo čakati.

Sekretarjeva napaka

»Takrat je bilo treba le še posplošiti vsa dejstva in z njimi seznaniti ministre in generale, da bi atomskemu načrtu dali

prednost. To pa se zaradi napake nekega sekretarja ni zgodilo,« piše David Irving. Februarja 1942 sta vojno ministrstvo in vladni raziskovalni svet sklenili sklicati konferenco, na kateri naj bi obravnavali vprašanja v zvezi z atomi. Voditelji uranskega projekta so imeli v mislih, da bi na tej konferenci pritegnili pozornost višjih nacističnih voditeljev za to problematiko. Vabila so poslali tudi Göringu, Himmlerju in drugim stebrom tretjega rajha. Ker pa je bilo vabilo z dnevnim redom napisano preveč strokovno in nerazumljivo za nemške poveljare, se ni konferenca udeležil nihče izmed njih.

Razmere na frontah so postale za Nemčijo čedalje težavnejše, nemškim atomistom pa bi primanjkovalo sredstev celo v primeru, če bi jim hotel Hitler še bolj pomagati. Razen tega je 1943. leta skupina norveških partizanov vrgla v zrak tovarno za težko vodo. Nemci so

jo spet obnovili, toda v novembru 1943 so jo bombardirala zavezniška letala. Po vsem tem je nacistično poveljstvo sklenilo, da bo opremo in ostanek tovarne težke vode prepeljalo v Nemčijo. Za načrt pa so v norveškem odporniškem gibanju zvedeli pravočasno in so njegovi člani uničili ladjo, na katero so bili Nemci vse to naložili.

Januarja 1945, ko so Berlin in druga nemška središča doživljali hude zračne napade, so sklenili znanstvena dela nadaljevati v slikovitem južnonemškem mestu Heigerlochu. Vendar tudi tokrat ni bilo nobenega uspeha.

Hitlerjevski režim je naposled doživel svoj konec, v Heigerlochu pa je že 22. aprila prodrla posebna skupina ameriških izvidnikov, ki so sledili nemškim atomskim skrivnostim. Tam so izvidniki uničili kotel, vse, ki so jih bili tam našli, pa odpeljali s seboj.

FRONT

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Dr. Tone Ferenc, sodelavec Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani, nam je pisal, da je fotografija, objavljena v 36. številki »TV 15« (last Pavle Erjavce, Laško 196), dokumentirana v Muzeju ljudske revolucije. Predstavlja slovenskega izgnanca na dvorišču šole v Paračnu v Srbiji v začetku avgusta 1941. Mladinec, ki ima na glavi »šajkačo«, roko iztegnjeno in v njej neki predmet, je Josip Erjavce. Sodeloval je s partizani in avgusta 1941 odšel k njim ter konec septembra 1941 padel. Moški, ki stoji na levi in drži krožnik, je slovenski pisatelj Anton Ingolič, ki je Muzeju posredoval te podatke. O drugih osebah na sliki v Muzeju nimajo podatkov. — Bralce prosimo za pojasnilo tudi današnje fotografije.

Borbena pot artilerijskih

Iju v Crni gori. Sele, ko je bila 2. oktobra 1944 osvobodena Bileća, se je bateriji priključil oddelek, spuščen pri Gackem. Nato so iz iste baterije ustanovili divizion, ki je bil vključen v 23. hercegovo divizijo. Borci te enote so sodelovali med ostalimi pri osvoboditvi Postojne, nato pa v bojih na Brezovici pri Ljubljani. Vkorakali so v Ljubljano skupaj z ostalimi borci 23. divizije in enot 7. korpusa.

Vrhovni štab je odločil izvršiti desant na otok Brač. Otok je namreč bil najvažnejši člen v sistemu nemške obrambe srednjedalmatinskih otokov. Toda Nemci so zastutili naše namere in nenadoma so 7. septembra napadli otok Hvar.

V boj je posegla 1. proletarska dalmatinska brigada, kateri je pomagala 1. baterija 1. planinske diviziona. Sovražnik se je moral umakniti. Zavezniška letala in ladje so potopile štiri sovražnikove ladje. Bilo je mnogo ujetih in mrtvih: kakih 300 jih je utonilo, okrog 50 pa so jih našli ujeti.

Ob pomoči naše artilerije in mornarice je bil otok Brač popolnoma osvobojen 18. septembra 1944. Nato so osvobodili še otoka Solto in Ciovo.

22. oktobra 1944 se je ena bate-

rija izkrcala pri Krilu pri Dugem ratu, naslednjega dne pa tam še dve bateriji.

Na Korčuli artilerija ni posegla v borbo, ker je sovražnik pod pritiskom 3. prekomorske brigade zapustil otok. Pri osvobajanju potočka Pelješca sta sodelovali dva divizionarja artilerije.

23. septembra so bili osvobodjeni vsi srednjedalmatinski otoki, razen Drvenika, katerega je sovražnik pozneje sam zapustil.

Nov planinski motorizirani divizion je bil ustanovljen avgusta 1944 v Gravini, sestavljen v glavnem iz Primorcev in Istranov. Zadnje dni oktobra je bil divizion prepeljan iz Barja v pravkar osvobodeni Dubrovnik. Nato je sodeloval v zmagoitem pohodu prek Nikšića, Plevlja, Sarajeva, Travnika, Bihača do Zagreba, kjer je v vasi Blato dočkal kapitulacijo Nemčije.

Po osvoboditvi srednjedalmatinskih otokov Splita, Kaštelov, Šibenika in Drniša je bilo treba obvladati še najbolj utrjeno oporišče sovražnika — Knin. Pri obrambi Knina je sodelovalo okrog 10.500 sovražnikovih vojakov in oficirjev, med drugimi pa je napadel 8. korpus s tankovsko in artilerijsko grupo ter drugimi enotami.

23. septembra so bili osvobodjeni vsi srednjedalmatinski otoki, razen Drvenika, katerega je sovražnik pozneje sam zapustil.

Nov planinski motorizirani divizion je bil ustanovljen avgusta 1944 v Gravini, sestavljen v glavnem iz Primorcev in Istranov. Zadnje dni oktobra je bil divizion prepeljan iz Barja v pravkar osvobodeni Dubrovnik. Nato je sodeloval v zmagoitem pohodu prek Nikšića, Plevlja, Sarajeva, Travnika, Bihača do Zagreba, kjer je v vasi Blato dočkal kapitulacijo Nemčije.

Po osvoboditvi srednjedalmatinskih otokov Splita, Kaštelov, Šibenika in Drniša je bilo treba obvladati še najbolj utrjeno oporišče sovražnika — Knin. Pri obrambi Knina je sodelovalo okrog 10.500 sovražnikovih vojakov in oficirjev, med drugimi pa je napadel 8. korpus s tankovsko in artilerijsko grupo ter drugimi enotami.

Ceprav je bila naša artilerija šibkejša — 77 sovražnikovih topov in havbić prot 65 našim, ne računajoč topov, manjših od kal. 37 mm in protiletalskih topov 20 mm — je vedno, povsod in v pravem času učinkovito podpirala našo pehoto in ji vsestransko pomagala. Med operacijami so samo štirje planinski divi-

ziona izstrelili 21.176 granat, 1. havbićni divizion pa na primer samo za težko havbić 150 mm po 186 granat v devetih dneh zaključne borbe.

Po Kninskih bitki so divizije dobile svoje lastne planinske divizione. Ustanovili so artilerijsko brigado 8. korpusa, ki je takrat štela 1250 ljudi. Artilerijska grupa pa je pred

pasu pred Mostarjem. Naše artilerijske enote so prav tako sodelovale v vseh fazah bitke; pomagale so našim pehoti in obstreljevale sovražnikove prometne zveze. 14. februarja 1945 je bil Mostar osvobojen.

12. marca 1945 se je artilerijska brigada preimenovala v Težko artilerijsko brigado 4. armade. Takrat

so se enote brigade v Kistanju postrojile za pregled in podelitev prvih odlikovanj. Bili so vsi, razen 3. planinskega divizona, ki je moral v Liko, na pomoč našim enotam, da zaustavijo sovražnika. Takrat je brigada imela šest divizionov in je štela 2115 ljudi.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

MED DRUGO SVETOVNO VOJNO JE BIL POTOPLJENIH MNOGO PODMORNIC, TODA NA ODPRTEM MORJU JE BILA ZAJETA ENA SAMA

ZAJETJE NEMŠKE PODMORNICE »U-505«

Ko je komodor in kasnejši admiral Daniel V. Gallery kolegom iz generalstaba ameriške mornarice obrazložil svoj drzni načrt, so ga vsi sprejeli z nezaupanjem. Opozorili so ga, da ima vsaka nemška podmornica odprtine, skozi katere lahko vanjo spuste vodo, in razstrelivo, ki naj jo raznese. Vsa nemška kapitan je vedel, da mora potopiti svojo podmornico v primeru, če bi jo bilo treba izprazniti. Mar je Gallery že kdaj slišal za takega nemškega oficirja, ki se ne bi pokoraval poveljem? Ne, to se še ni zgodilo, je priznal Gallery. Vendar če bi kako zaplenili nepoškodovano nemško podmornico, bi se s tem polastili tudi tajnih šifer, zaupnih povelj, najnovejših radarskih naprav in sonarja nemške podmornice.

Razen tega — Gallery še ni hotel odnehati — bi to bilo prvo zajetje nasprotnikove ladje od junija 1815. leta, ko je ameriška ladja »Peacock« zaplenila britansko jadralnico »Nautilus«. Navzlic privlačnemu primeru iz zgodovine se je sestanek ameriških admiralov marca 1944 končal brez sklepa. Nekaj dni zatem je komodor Gallery z letalonosilko »Guadalcanal«, katere poveljnik je bil, odplul iz pomorskega oporišča Norfolk v Virginiji, spremljali pa so ga štirje rušilci: »Pope«, »Flaherty«, »Pillsbury« in »Chatale«. Naloga tega malega ladjevja je bila v tem, da lovi in potaplja nemške podmornice, ki so delovale v Atlantskem oceanu. Lov pa ni bil preveč uspešen, zakaj Gallery je aprila potopil eno samo podmornico, v maju pa sploh ni prišel v stik s sovražnikom. Proti koncu tega meseca je zavil proti Casablanci, da bi se njegove ladje tam oskrbele z gorivom. Takrat so mu sporočili, da se v prvih dneh junija utegne srečati z neko nemško podmornico, ki se je vračala v oporišče v francoskem pristanišču Lorientu.

Smola nemške podmornice

Nemški podmornici U-505 je poveljeval nadporočnik Harald Lange. Na tem križarjenju, ki mu je bilo zadnje, se ni mogel pohvaliti z uspehom, saj ni potopil nobene ladje. Vendar ni bilo vselej tako. Na prvi vožnji, v marcu in aprilu 1942, je njegova podmornica spravila na morskno dno za 26.000 ton zavezniškega ladjevja. Podmornica je bila dolga 77 metrov. Kadar je bila polno otovorjena, je spodbivala 1.100 ton vode. Njeno posadko je sestavljalo šestdeset mornarjev in štirje oficirji. Dieslovi motorji so ji na morskem površju omogočali hitrost 35 kilometrov na uro, na plovbi pa je lahko nepretrgoma ostajala po devetdeset dni. Pod vodo je s pomočjo električnih motorjev plula s hitrostjo od 9 do 11 kilometrov na uro, toda na vsakih štirindvajset ur je morala izpluti na površje, da bi

napolnila akumulatorje. Podmornica je imela enindvajset torpedov.

Podmornica U-505 ni imela »šnorkla« in je zato bila kot večina podmornic iz druge svetovne vojne v bistvu površinska ladja. Za krajši čas se je lahko spustila od 120 do 150 m globoko. Podmornica je v 1942. letu dosegla uspehe še pod poveljstvom svojega prvega kapitana Axela Loewja. Kasneje je šlo vse po zlu, podmornico pa so spremljali sami neuspehi. Njen drugi poveljnik poročnik Czech pa je povzročil toliko napak in nerodnosti, da je bil vsej podmorniški bazi v posmeh. Bil je tako ponosen in razvaljen, da se je nekega dne v svoji kabini na odprtem morju ubil.

Harald Lange je prevzel poveljstvo nad to podmornico šest mesecev kasneje, iz Lorienta pa je odplul sredi marca 1944, torej približno prav takrat, ko je tudi Dan Gallery krenil z »Guadalcanalom« iz Norfolka. Ko je bil ta 4. junija oddaljen kakih 240 kilometrov od rta Blanca v Francoski zahodni Afriki, ga je sonar opozoril na podmornico, oddaljeno nekaj desetih metrov od ladje.

Prav takrat se je tudi Harald Lange pripravil, da se s podmornico dvigne na površje, požene dieselske motorje in tako napolni izpraznjene akumulatorje. Ko je bila podmornica že tik pod morskim gladino, je skozi periskop pogledal, kakšno stanje je na površju. Vse povsod je videl ameriške ladje. Trije ameriški rušilci so se mu bližali z vso naglico, z letalonosilke pa so se že dvigala tudi letala. Lange je takoj zavpil, naj se podmornica spet potopi, kar so tudi storili — toda bilo je že prepozno.

Nenavadno povelje

Približno ob 12.30 je začel ameriški rušilec »Chatale« metati podmorske mine proti podmornici, ki se je bila znašla v pasti. Prva salva je eksplodirala v neposredni bližini podmornice, ji poškodovala krmilo in ji tako onemogočila pobeg. Nato je bilo slišati še nekaj eksplozij, ki so prebile podmorničin trup. Voda je vdrla v prostor za torpede. Te so sicer spravili na varno, toda Langeju je postalo jasno, da je njegova podmornica izgubljena.

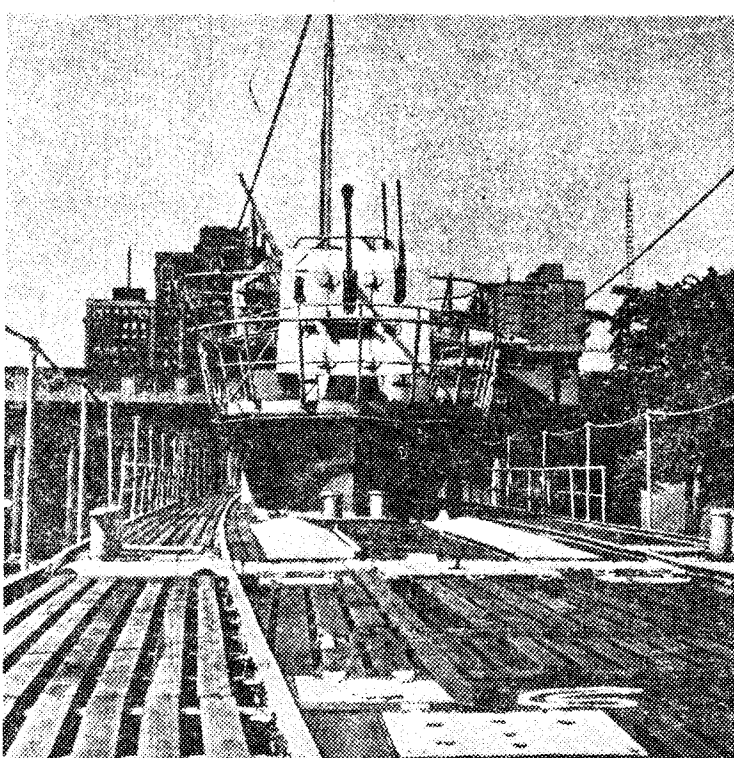
Da bi rešil vsaj posadko, je ukazal, naj se podmornica dvigne na površje in naj pripravijo vse potrebno, da bi jo potem potopili. Ko se je U-505 prikazala na površju, je Dan Gallery bil na poveljniškem mostu »Guadalcanala«. Po tem, da je podmornica plula v krogu, je ugotovil, da so ji poškodovane krmilne naprave, in sklenil, da bo uresničil načrt o njenem zajetju. Svojem oficirjem je ukazal, naj ne obstrlejujejo s topovi, temveč naj nemško posadko, brž ko se bo pokazala zunanji, s strojnimi puškami, da poskaka v morje in zapusti podmornico. Takoj zatem je komodor Gallery zavpil povelje, ki ga na ameriških ladjah ni bilo slišati že od 1815. leta: »Jurišne enote, naprej!«

Harald Lange je prvi stonil v stolp na podmornici U-505. Taka je namreč navada, da je kapitan prvi, kadar se podmornica dviga, in zagotovo, kadar se spušta v globino. Bil je tudi prvi ranjen. Zaradi se je, neko do mornarjev pa za je potegnil v morje. To mu je bržkone rešilo tudi življenje. Nemški mornarji so skakali v morje, toda precejšnje njih je bilo tudi utihnilih in ranjenih. Medtem so z ameriških ladi spustili čolne z oboroženimi mornarji, ki so z vso naglico hiteli proti nemški podmornici.

Jurišnim enotam je poveljeval poročnik Albert David z »Pillsbury«. Ko je s svojim čolnom prispel do podmornice, se je prvi

povzpel na njen krov, hkrati s tem pa so prenehale streljati tudi strojnice. Nato so njegovi mornarji privezali svoj čoln za jekleno posado, ki je še vedno krožila s hitrostjo kakih enajst kilometrov na uro. Poročnik David dotlej še ni bil na nobeni podmornici, niti je ni bil nikoli videl.

Navzlic temu je Albert David dobro vedel, da je U-505 pod njegovimi nogami nekakšna plavajoča mina, ki lahko vsak hip eksplodira. Vedel je, da je Nemci niso zapustili, ne da bi bili poprej odprli luknje in aktivirali razstrelivo. Zato mu je treba priznati izreden pogum, ker se je skozi odprto lino po železnih stopnicah spustil v notranjost podmornice. Njegovi mornarji so mu pogumno sledili. Nemci pa ni okleval, čeprav je to bilo enako samomoru.

POGLED NA KROV ZAPLENJENE PODMORNICE U-505, KI JE SEDAJ V CHICASKEM MUZEJU

Vojna s šiframi

Medtem ko so ameriški mornarji po prazni podmornici iskali luknje in razstrelivo, se je David napotil v kabino z radijsko postajo. Tam je našel šifre, dnevnik in razne druge zaupne dokumente ter jih takoj odnesel v svoj čoln, ta pa jih je odpeljal na »Guadalcanal«, kjer so jih izročili Galleryju. Nemška podmornica se je medtem že tako zelo pogreznila, da je voda začela vdirati skozi lino v njeno notranjost. David je bil ukazal zapreti, on in njegovi ljudje pa so ostali v podmornici.

Odprtine za potopitev so kmalu odkrili in jih spet zaprli, toda nikakor niso mogli odkriti petnajst krajev, kjer naj bi bilo

razstrelivo. To so vedeli iz podatkov, ki jih je bila preskrbela ameriška vojnarska služba. Ko so jih naposled nekaj le našli, se je David globoko oddahnil. Razstreliva pa ni bilo nikjer. Tako so odkrili štirinajst takih gnezd, petnajsto pa šele kasneje na Bermudih. Tja je namreč »Guadalcanal« odvekel nemško podmornico. Na njegovem krovu je bil tudi nadporočnik Harald Lange z drugimi brodolomci z nemške podmornice, ki so tako postali vojni ujetniki.

Za Američane je bila najpo-

Dr. Tone Ferenc:

Narodnoosvobodilni boj na Gorenjskem januarja 1942

Da so takrat nacisti še računali s skorajšnjo priključitvijo obeh slovenskih pokrajin k rajhu, kaže tudi vsebina govora notranjega ministra dr. Fricka, ko je 16. decembra 1941 v Celovcu uvažal dr. Rainerja za državnega namestnika za Koroško in za šefa civilne uprave za Gorenjsko. Tedaj je namreč povedal tudi tole: »Zunanja prispodobitev na rajh je še prišla tako daleč, da lahko pride do formalne priključitve zasedenih območij k rajhu.«

Videli smo že, kaksne so bile razmere na Gorenjskem, ko je dr. Rainer prispel tja po svoji umestitvi. Vrsta ukrepov, ki jih je razglasil takrat, kaže na to, da je že takrat sklenil predlagati Hitlerju, naj Gorenjske še ne priključi k rajhu. Čeprav ni dobil od notranjega ministrstva nobenega sporočila, je dr. Müller-Haccius na stabinh razgovorih v Gradcu 22. decembra 1941 povedal: »V splošnem lahko rečem, da je z uvedbo novega državnega namestnika najprej nastal vtis, da se bo v kratkem lahko izvedla priključitev. Zaradi najnovejših dogodkov na Gorenjskem pa to ne bo mogoče.« To je bilo privikar, da je nekdo povezoval vprašanje priključitve s političnimi in vojaškimi razmerami v pokrajini, ki bi jo naj priključili. Tudi na naslednjih stabinh razgovorih je dr. Müller-Haccius povezoval za nacistično neugodne politične in vojne razmere na Gorenjskem z odložitvijo priključitve: »Na Kranjskem so se razmere zaostrele zaradi razstrelitve cest in majhnih mostov. Priključitve ni pričakovati pred 1. junijem 1942, ni pa še tudi gotovo, da bo takrat.« Neuspešen izid okupatorjevih obsežnih akcij proti Gorenjskemu bataljonu proti koncu decembra 1941 in v Dražgošah je dr. Rainerja prepričal, da Gorenjska še ne bo tako kmalu pomirjena in primerna za priključitev k rajhu. Zato je predlagal Hitlerju, naj priključitev odloži za nedolgočasen čas. Na vprašanje zaslusovalca: »Kdaj naj bi bila priključitev k rajhu?« je dr. Rainer po vojni in ljubljanskih zaporih odgovoril: »Datum se ne spominjam. Vsekakor bi do priključitve moralo priti kmalu, tj. že v januarju 1942, za kar si je zlasti prizadevalo notranje ministrstvo. Na mojo prošnjo pa do priključitve ni prišlo, kajti razmere so se mi zdele nejasne in sem pri notranjem ministru prošil za odložitve. To je trajalo do avgusta 1942, odkar je bilo jasno, da priključitve ne bo.« (Podčrtal T. F.)

Da priključitve še nekaj časa ne bo, je Hitler dokončno sklenil proti koncu januarja 1942. Dne 22. januarja je bil dr. Rainer pri njem in verjetno mu je takrat tudi natančneje poročal o razlogih za odložitve. O Hitlerjevem sklepu so oba šefa civilne uprave morali obvestiti vsekakor že konec januarja ali prva dva dni februarja 1942, saj je dr. Müller-Haccius na stabinh razgovorih v Gradcu 2. februarja lahko napovedal: »Glede priključitve je stvar takšna, da je treba računati z daljšo dejavnostjo šefa civilne uprave.« Notranje ministrstvo pa je šele 5. februarja 1942 sporočilo drugim ministrstvom, da je »po fuhrerjevemu naročilu« priključitev Gorenjske in Slovenske Stajerske k nemškemu rajhu »še naprej odložena«. In ponovno je dr. Müller-Haccius na stabinh razgovorih v Gradcu 23. februarja 1942 povedal: »Najmanj toleto, verjetno pa tudi naslednje, bo šef civilne uprave izvajal svojo dejavnost v Spodnji Stajerski. Izvedena bo poenostavitve uprave. Navodila prihajajo iz Berlina.« To je bilo poslednje, da so na stabinh razgovorih omenjali priključitev. Tudi v ohranjenem in dostopnem arhivskem gradivu ni našli dokumentov, ki bi se govorilo o priključitvi. Pač pa lahko iz mnogih dokumentov razberemo, da nacisti Gorenjske in slovenske Stajerske niso nikdar formalno pravno priključili k rajhu. Torej nimajo prav tisti, ki kljub Mikuževim dokazom še naprej trdijo, da sta bili obe pokrajini ali pa samo slovenska Stajerska priključeni k rajhu.

Iz do sedaj povedanega lahko zaključimo, da so nacisti obe, v aprilu 1941 zasedeni slovenski pokrajini nameravali v razmeroma zelo kratkem času priključiti k rajhu. Priključitev so nekajkrat odložili in medtem ko za dve odložitvi, tj. 1. oktobra in 1. novembra 1941 na podlagi položajev virov ni mogoče povsem trdno dokazati, da ju je povzročila narodnoosvobodilna borba, pa je za dokončno odložitve narodnoosvobodilna borba, zlasti pa množična vstaja na Gorenjskem, bila poglaviti vzrok. Čeprav so nacisti, kršeč dolžne mednarodne pravice, v obeh zasadenih pokrajinah tudi brez formalne priključitve uvažali nemško pravo in v mnogih primerih izenačili njun položaj s položajem rajha, pa je imela tudi odložitve formalne priključitve nekatere za slovensko prebivalstvo ugodnejše posledice, npr. poznejšo rekrutacijo slovenskih mladeničev v nemško vojsko in delovno službo.

172 Aussprache des Herrn Reichsministers Dr. Frick bei der Einführung des Reichsstatthalters Dr. Friedrich Rainer in Klagenfurt am 16. Dezember 1941, izd. kot brošura v Celovcu 1942.

173 Zapisnik stabinh razgovorov v Gradcu 22. 12. 1941, arhiv MNOM.

174 Zapisnik stabinh razgovorov v Gradcu 5. 1. 1942, arhiv MNOM.

175 Zapisnik zaslusanja dr. Rainerja v ljubljanskih zaporih, arhiv RSZ, št. III/068137.

176 Zapisnik stabinh razgovorov v Gradcu 2. 2. 1942, arhiv MNOM.

177 Sporočilo notr. ministrstva 5. 2. 1942, DZA, fond RH, Bd. 1969;

sporočilo OKW 10. 2. 1942, NAW, T-77, navidek 884. Nekaj dni prej, tj. 29. 1. 1942 pa je dr. Lammers poslal vsem ministrstvom Hitlerjevo naročilo, da morajo v prihodnje vse ozemlje, ki spada pod šefa civilne uprave dr. Rainerja, imenovati Gorenjska (Oberkranj). Dotlej so namreč nacisti uporabljali različna imena kot npr. zasledena območja Koroške in Kranjske, osvobodjena območja Koroške in Kranjske, največkrat pa tudi ime Južna Koroška (Südkärnten).

178 Zapisnik stabinh razgovorov v Gradcu 23. 2. 1942, arhiv MNOM.

KONEC

brigade 4. armade, artilerijski divizion 9. 19. 20. in 26. divizije ter številni drugi borci prekomorci. 4. aprila 1945 je bil tudi Gospić po hudih borbah osvobojen — zlasti ob podpori 4. planinskega divizion. Sledil je splošen pohod proti Reki in stari jugoslovansko-italijanski meji. Na pohodu so bili osvobojeni

in odločno nadaljuje prodiranje proti Reki in Trstu, da osvobodijo Istro in Trst. Napredovanje je potekalo v dveh smerah: Sušak-Reka-Trst-Gorica in otok Krk-Cres-Istra. Pred seboj je 4. armada imela močne sile 97. nemškega korpusa, ki je bil do 25. aprila operativna rezerva

re utrdbe, ki jih je Italija pripravljala med dvema vojnama.

21. aprila so se pričeli boji na glavnem sovražniškem položaju, boji za važno oporišče Klano. Z druge strani pa so na desnem krilu prodirali 20. divizija čez Mašun-Pivko in Knežak-Illirsko Bistrico proti Trstu. Sovražnik se je

riziranega odreda JA, ki je šel na Koroško, je sodeloval 3. motorizirani planinski divizion. Iz Bazovice so krenili 3. maja 1945. Pod zelo težkimi pogoji so se prebili čez Vršič, ki je bil še v snegu, ter prispeli v Kranjsko goro. 9. maja sta dva bataljona 11. brigade (v kateri je bil komplet 5. batalion, ki je prišel iz Afrike) in artilerijski divizion, dospela v Celovec, kjer so razorožili 5200 vojakov in oficirjev.

Velika ofenziva 4. armade in ostalih enot se je končala. V bojih od Visa do Celovca, od Visa prek Drvarja in pozneje čez Crno goro do Beograda kakor tudi na Sremski fronti se je bojevalo nad petnajst tisoč Primorcev in Istranov. Mnogi so za svobodo žrtvovali življenje. Poleg odločne požrtvovalnosti teh borcev je bila njihova tehnična izurjenost dragocen prispevek k brezhibnemu delovanju tehničnih rodov vojske — artilerije, tankov in letalstva.

Divizion težke artilerijske brigade so uspešno sodelovali z tanki, pomagali pehoti in uničevali sovražnika v ofenzivi prek Like, Hrvatskega Primorja, Gorskega Kotara, Istre in Slov. Primorja do Soče in Avstrije. Vse do 20. aprila, ko je bil osvobojen Ljubljana, pa do kapitulacije 97. nemškega korpusa, 7. maja 1945 v Ilirski Bistrici, so bili neprenehoma v borbi.

Vrhovni komandant je 1. maja 1945 v svoji pohvali enotam, ki so zavzele Trst, Gorico, Tržič ter na široki fronti dosegle Sočo, še posebej pohvalil artilerijske enote 4. armade.

V petdesetih baterijah, ki so bile ustanovljene v partizanskih bazah v južni Italiji, na otoku Visu ali v domovini — se je borilo nekaj nad 6000 borcev; od teh jih je bilo nad 3000 doma iz Slovenskega Primorja in Istre.

Artilerijska brigada 4. armade je odlikovana z redom zasluge za narod z zlato zvezdo.

Albert Klun,
art. polkovnik v pokoju

prekomorskih enot

Senj, Rab, Cres, Lošinj; v vseh padlih so sodelovale artilerijske enote.

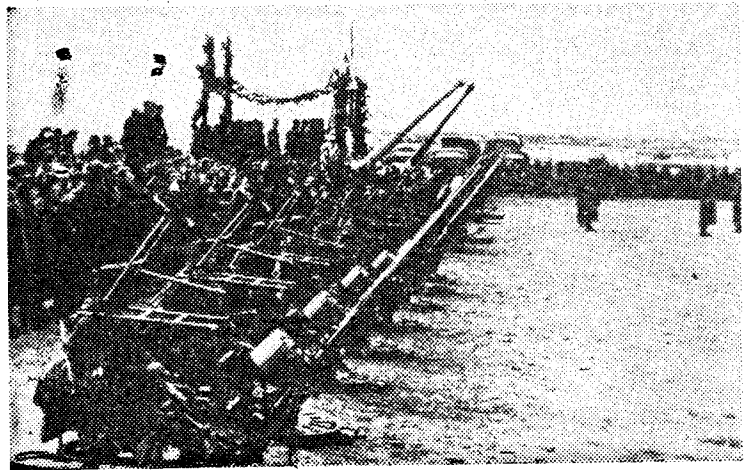
14. aprila je generalštab JA ukazal svoji 4. armadi, naj nemudoma

namške armade v Italiji, nato pa je bil zadolžen, da drži fronto od Sneznika do jadranske obale. Sovražnik je uredil obrambne položaje v več linijah, pri tem je izkoristil vse sta-

srdito branil in uvažal v boje svoje rezerve. V glavni smeri je začela napadati 26. divizija, okrepjena z dvema tankovskima bataljonoma in dvema artilerijskima divizionoma. Napade naših enot je zelo uspešno podprla naša artilerija; tako je na primer bilo samo na sektorju 19. divizije koncentriranih pet divizionov artilerije, med njimi tudi težke havice 150 mm. Artileristi so pokazali izredno hrabrost in požrtvovalnost.

29. aprila 1945 so pričeli obkoljevati 97. nemški korpus. Pri uničenju tega korpusa je igrala zelo važno vlogo prav artilerija 4. armade. Artileristi so pomagali našim kolonom prodirati proti Trstu. 3. planinski motorizirani divizion je po osvoboditvi Trsta nadaljeval pot skupaj z enotami 9. korpusa v Gorico in jo skupaj s pehoto osvobodil.

Osvoboditev Istre, Trsta, Slov. Primorja vse do Soče in prek nje je bila končana 1. maja. Samo na Opčinah se je sovražnik trdovratno upiral, da bi pričakal angloameriške zaveznike in se jim vdal, toda to je preprečila naša 20. divizija. Po osvoboditvi Trsta so naši artileristi sodelovali pri končnem uničenju 97. nemškega korpusa v Ilirski Bistrici. Tuči v sestavi posebnega moto-

Borcem Šercerjeve brigade!

V nedeljo, 6. oktobra 1968, bo ob 10. uri pri Sv. Duhu pod Uršljo goro odkritje spomenika 13 padlim borcem 3. bataljona Šercerjeve brigade, ki so tamkaj padli 14. februarja 1945. Ker je večina padlih partizanov nepoznana, vabimo udeležence NOB, predvsem borce Šercerjeve brigade ter svoje padlih k odkritju spomenika. Posebnih vabil ne bo.

ZZB Slovenj Gradec

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

Izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepračajte se o izredno dobri kakovosti naših testenin.

*Zaupajte nam
svoje denarne
posle, opravimo
jih hitro,
natančno in
zaupno pod
najugodnejšimi
pogoji*

- Sprejemamo navadne hranilne vloge in jih obrestujemo po 6,25 %
- Sprejemamo vezane hranilne vloge na odpovedni rok in jih obrestujemo od 7 do 8 %
- Zbiramo sredstva občanov in delovnih organizacij ločeno in združeno za stanovanjsko graditev
- Dajemo posojila za nakup, graditev in dograditev ter obnovo stanovanj, komunalnih naprav, garaž in počitniških hišic
- Dajemo posojila kmetijskim varčevalcem
- Dajemo posojila občanom
- Odkupujemo tuja plačilna sredstva
- Prodajamo tuje valute, čeke in kreditna pisma za službena, privatna in turistična potovanja (provizija 0,5 %)
- Odpiramo osebne devizne račune in jih obrestujemo od 6,25 % do 8 %, od tega 4 % do 6 % v devizah — posle opravljamo brezplačno
- Odpiramo žiro račune občanom

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

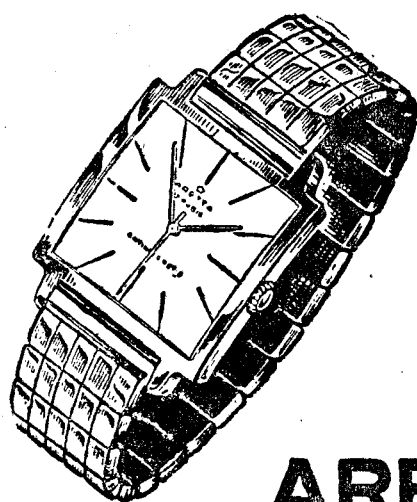

posluje za stranke:

- Osrednja poslovna enota, Šubičeva 2 in Mestna hranilnica ljubljanska vsak dan, razen sobote, od 7.30 do 18. ure neprekinjeno.

Vse druge poslovne enote pa:

- v ponedeljek in sredo od 7.30 do 16. ure neprekinjeno,
 - v torek, četrtek in petek od 7.30 do 12. ure
- Ob sobotah poslujejo s hranilnimi vlogami Kreditne banke in hranilnice Ljubljana vse pošte v Sloveniji.

ARETTA

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

GENERALNO SVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza St. Antonio Nuovo 4/T-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata. PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

ZA VAŠ TRANZISTOR GRE!

BATERIJE
za tranzistorje

- specialno za tranzistorje nova baterija SUPER PL po angleški licenci VIDOR
- 50 % daljša življenjska doba
- plastična prevleka onemogoča izločanje kisline
- izredno natančne mere
- elektronska kontrola kvalitete

TOVARNA BATERIJ
ZMAJ
LJUBLJANA

VSAK ČLAN
ZZB NOV SLOVENIJE NAJ POSTANE
NAROČNIK TV-15

PRESKRBUJE INDUSTRIJO IN DRUGE POTROŠNIKE Z GUMI-AZBESTNIMI TESNILNIMI PLOŠČAMI RAZLIČNIH KVALITET IN NAMENOM UPORABE:

- TESNIT 10, TESNIT 25, TESNIT 100, TESNIT KEMIT, TESNIT SOLVENIT, TESNIT UNIT in TESNIT ARMIT (ŠTEVILKE POMENIJO ATMOSFERE PRITISKA).

Dolgoletna tradicija v izdelavi slojstih plastičnih mas — laminatov: izoteksta po DIN 7735, kvalitete HgWG in HgWF ter izocartov po DIN 7735 kvalitete Hp I, Hp II, Hp III, Hp IV.

Kooperacija z industrijo motorjev in motornih vozil ter strojev za gradbeništvo.

Gostinsko podjetje

»CENTRAL«

Hotel B kategorije

»DIANA«

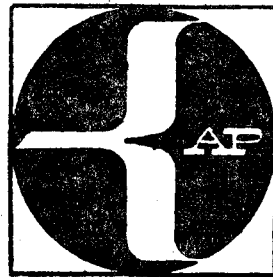
Murska Sobota

Kavarna, restavracija, slaščičarna, bife, 40 sob, od teh 24 z eno posteljo, s kopalnicami in telefoni.

Prvovrstna ciganska godba »BARANJA« igra vsak večer razen ponedeljka. Specialna prekmurska in internacionalna kuhinja. V neposredni bližini Radenci in Moravske Toplice. Menjalnica, turistični biro v hiši. Obiščite nas.

TURIST AGENT

AVTOBUSNI PROMET MARIBOR

- ORGANIZIRA vse vrste izletov po Jugoslaviji in v inozemstvo za skupine in posameznike ter prireja izlete za šolsko in drugo mladino s 60-odstotnim popustom
- REZERVIRA hotelske in privatne sobe za letni odih in službena potovanja
- POSREDUJE nabavo potnih listov in vizumov
- PRODAJA avtobusne vozovnice in letalske vozovnice JAT
- VZDRŽUJE redne avtobusne proge po Sloveniji in inozemstvu
- OPRAVLJA menjalno službo in daje vse vrste turističnih informacij

POSLUŽUJTE SE NAŠIH USLUG IN ZADOVOLJNI BOSTE!

Nakup avtomobila na jesen in zimo?

Lahka odločitev,
ker je tu

»SAAB«

Podjetja, trgovski potniki, zdravstvene ustanove, poslovni ljudje!

Z nakupom odličnega švedskega osebnega avtomobila SAAB si boste zagotovili nemoteno delo tudi v zimskem času. To vam jamčijo nadvse zanesljiva lega na cesti, popolna zaščita proti koroziji in smotrna oprema. Mokre, poledene ali soljene ceste, hriboviti in zasneženi tereni niso za SAAB nobena ovira. Nekaj odlik, ki se jih naučimo ceniti predvsem pozimi: — garažiranje na prostem — odlično ogrevanje — posebne šobe za odmrzovanje zadnjega in stranskih oken — zanesljiv vžig v mrzlih jutrih — notranje prezračevanje — posebna zaščita proti soli.

OBIŠČITE NAS, ZAHTEVAJTE PROSPEKTE!

VSE INFORMACIJE: HERMES LJUBLJANA, Mestni trg 25,
tel. 312-955, 315-560

PREDSTAVNIŠTVA: BEOGRAD, Ulica proletarskih brigad 26,
ZAGREB, Draškovičeva 35, tel. 415-221
SARAJEVO, Kralja Tomislava 1, tel. 23-982
SKOPJE, Ul. Nikola Parapunov 5,
tel. 32-146

»SAAB«

SERVISI: LJUBLJANA, ZAGREB,
BEOGRAD, RADOVLJICA,
SARAJEVO, SKOPJE

Partizanske bolnišnice na Kočevskem

Enote NOV so se po kapitulaciji Italije močno okrepile. Obsežnejše borbe so zahtevale več žrtev in več ranjencev. Obstoječe bolnice niso zadostovale. Zelo težavno je bilo ranjence prevažati, posebno na daljše razdalje. Rane so mnogokrat zahtevale hitro intervencijo kirurga. Te in še druge okoliščine so narekovala razširitev mreže bolnic in graditev novih postojank

Ob kapitulaciji Italije je bila ustanovljena v Ribnici v gradu začasna bolnišnica. V njej se je nabralo okoli 80 bolnikov in ranjencev. Približno pol je bilo tifusarjev. Med ranjenci je bilo 33 nepokretnih. V tej improvizirani bolnišnici je bilo več zdravnikov. Omenimo naj dr. Kaca, ki je padel v borbah XIV. divizije na Štajerskem; dr. Saterlerja, ki se je priključil našim enotam, potem ko je bila likvidirana plavogardišna postojanka v Grčaricah; od bolničark naj omenim Majdo Boje, Danico Debeljak — Dašo in še druge. Bolnišnica je imela zaščitni

umaknil na Medvedjak. V tem času so patrle Serčerjeve brigade ujele tudi pobegli zaščitni vod bolnice. Krivci so bili postavljeni pred vojaško sodišče in so prejeli zaslužen kazni, nekaj pa so jih poslali v razne brigade.

To je bil zametek kasnejših bolnišnic v Ravnah. Na tem sektorju so bile sicer že prej bolnišnice, vendar so bile to pokretne postojanke in niso bile organizirane po vzoru bolnišnice v Rogu.

Razmere na Frati, kamor so se bili ranjenci umaknili iz Medvedjaka, so bile zelo težke.

drugi strani pada svet skoraj navpično v Kolpsko dolino. Takoj zatem so pričeli graditi za Reškimi hribom še drugo postojanko, ki so jo imenovali »Smrekovec«. Obe postojanki je gradila ista ekipa.

Na Suhem vrhu je bilo zgrajenih 95 ležišč. Postavljena je bila baraka za ranjence, baraka za osebje, kuhinja, skladišče in drugi stranski objekti. Bolnica na Smrekovcu pa je imela barako za ranjence, barako za osebje, kuhinjo, skladišče in posebno, na eni strani odprto ločo, v kateri so ležali ranjenci: poleti in se sončili. Pod barako za osebje je bil zgrajen bunker v velikosti 3 x 3 m in globok 1 meter. Bunker je bil zakrit; vanj si prišel, če si dvignil deske v baraki. V tem bunkerju je bila shranjena rezervna hrana: konzerve, suho meso, salama ipd. To hrano so lahko uporabljali le, če je bilo onemogočeno redno preskrbovanje zaradi snega ali hajk. Nad to barako je bila zgrajena tudi zemunica za krompir. V njej je bila zaloga te hrane za vse leto.

Obe postojanki sta bili izredno maskirani. Les za barake so posekali v okolici bolnice. Store so skrbno zadelali z zemljo, mahom in listjem. Hlode so tesali tam, kjer so podirali drevje in so seveda trske skrbno pospravili. Stene barak so bile ob straneh visoke nekaj nad meter. Strehe so bile zelo strme in so ob straneh segale do tal. Vse je bilo obloženo z vejami, na katere je padalo listje, tako, da si objekt opazil šele iz neposredne bližine. Bolnišnica Smrekovec je bila stisnjena v globeli, dostop do nje je bil mogoč le z ene strani.

Ranjenci so imeli za takratne pojme precej ugodja. V barakah je bilo toplo, razsvetljevali pa so jih s petrolejkami.

Hrana je redno prihajala, za razvedrilo pa so igrali šah. Imeli so tudi baterijski radijski sprejemnik. Vsak ranjenec je imel svojo posteljo, pogrnjeno z rjuho. Odevali so se z velikimi, toplimi odejami. Obe bolnišnici sta bili tudi dokaj dobro opremljeni z medicinskimi pripomočki. Imeli sta operacijski sobi s potrebnimi instrumentarijem, tako da so lahko opravljali v njih vsakovrstne kirurške posege. V bolnici na Smrekovcu so imeli tudi zobno ambulanto in se mi je eden od članov osebja nedavno pohvalil, da ima še sedaj v zobu plombo, ki mu jo je leta 1944 namestil zdravnik.

Prvi ranjenci so prišli na Suhi vrh novembra 1943. To so bili trpinji iz Frate. Kmalu zatem, 9. decembra 1943, so se naselili tudi na Smrekovcu. Prvi ranjenci v tej bolnišnici so bili iz borb za Kočevje.

Bolnišnica na Smrekovcu je bila nekaj manjša od bolnišnice Suhi vrh. Imela je okoli 50 ležišč, vendar je šlo skozi njo mnogo ranjencev in bolnikov. V sprejemni knjigi jih je vpisanih 348. To je vsekakor velika številka. V eni in drugi bolnici je bilo povprečno po 25 ranjencev naenkrat v oskrbi. Ranjenci so prihajali predvsem iz Notranjske, doline Kolpe, okolice Kočevja, pa tja do Lašja, nekaj pa jih je prihajalo tudi iz hrvaških partizanskih enot.

Osebe vsake bolnišnice je šlo 18 ljudi. Upravnik na Suhem vrhu je bil precej časa dr. Sumski — Medvešek, na Smrekovcu pa so bili dr. Hočvar, dr. Andrej Zupančič — Mike, dr. Ivan Pintarič, pokojni dr. Cizelj, pokojni dr. Černič in France Berce. Od medicinskega osebja je treba omeniti bolničarja Žmitka, ter tovarišice: Bojčevu, Debeljakovo, dr. Marto

Nosanovo, Marijo Česarkovo in druge.

Za obe bolnišnici je bila intendatura v vasi Inlauf pri Borovcu; vodil jo je Rudi Cvar. Istočasno pa je bilo tam sprejemališče za ranjence. Hrano so nabavljali na Notranjskem, predvsem pa v Beli krajini. Kasneje so dobili nekaj hrane tudi iz zavezniške pomoči. Zavezniška letala so tudi v Ravnah odmetavala material in orožje.

Leta 1944 so pričeli graditi v bližini mesta, kjer je bila bolnišnica na Frati, še eno postojanko, ki je bila namenjena rekonvalescentom. Imenovali so jo Urhovina. Barake so bile zelo solidno zgrajene. Material so nosili člani ekipe poldrugo uro na svojih hrbtih. Bolnica je bila hitro zgrajena, vendar je niso uporabljali. Za rekonvalescente so uporabljali skedenj pri eni izmed hiš v Dragarjih, ki so ga četniki ob neki hajki požgali. Ranjenci, ki so že okrevali, so nato ostali nekaj časa v bolnišnici, nato pa so šli v svoje enote ali pa so bili odrejeni na dolžnost v zaledju. Precej jih je odšlo tudi na okrevanje v Italijo.

Postojanki Suhi vrh in Smrekovec so v letu 1944 preimenovali. Suhi vrh je dobil ime po pokojnem komandantu Francu Rozmanu — Stanetu »Stanečev dom«, Smrekovec pa po dr. Bogdanu Breclju »Bogdanov dom«.

V obeh bolnišnicah je umrlo malo ranjencev: v prvi 12, v drugi pa 6. Upoštevat moramo, da je bilo v bolnišnicah mnogo zelo težkih ranjencev, da je bilo izvršenih precej amputacij, predvsem v Stanetovem domu. Mnogo je borcev, ki se s hvaležnostjo spominjajo skromnih in požrtvovalnih ljudi, ki so dali vse od sebe, le da so sotovarišu rešili življenje.

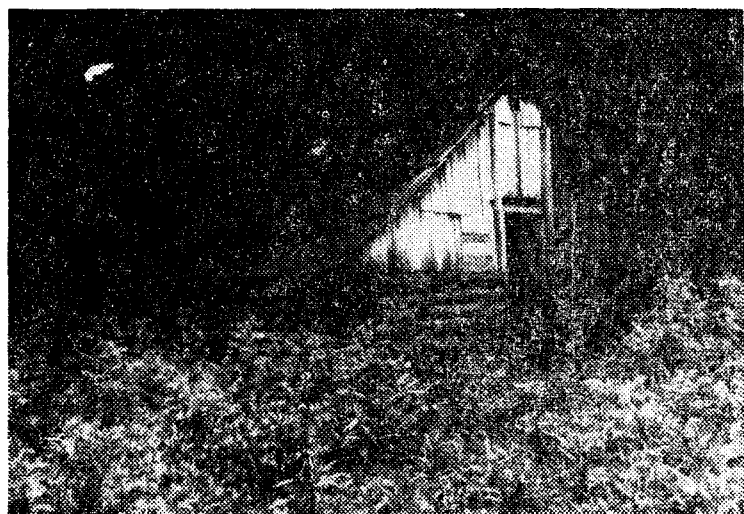
Sovražnik bolnišnic ni nikoli odkril. Najbližje so prišli 1945, leta četniki postojanki Stanečev dom, Približili so se na 200 m, vendar je niso odkrili. Obe bolnici sta bili za take primere pripravljene. Poiskali so jame in dupline ter jih primeroma uredili in zamaskirali. Posebno dobro je bilo skrišališče za ranjence na Smrekovcu. Našli so namreč jamo, v katero bi lahko spravili 50 ljudi.

Leta 1945 sta se bolnici preselili v Ljubljano. Pot je vodila preko Broda na Kolpi, Skrada, pa nazaj na Rakek, od tam pa z vlakom v osvobojeno Ljubljano. V Ljubljani so se najprej namestili v vojašnici za Bežigradom in končno v vojaški bolnišnici.

Postojanki sta ostali prazni. Ranjence, ki so pomrli, je ZB Kočevska Reka dala prekopati in počivajo z drugimi borci v skupni grobnici ob spomeniku padlim v Kočevski Reki. Barake so se podrle. ZB je v obeh bolnicah postavilo spominski obeležji, ki opozarjata mimoidoče. Pionirji so zbrali v bolnišnicah še mnogo materiala in ga oddali muzeju v Kočevju.

Pričujoči članek sem napisal na podlagi pripovedovanja Ivana Dulmina iz Kočevske Reke, ki je bil kurir v bolnišnici; Toneta Serčerja iz Stare Cerkve pri Kočevju, ki je bil leta 1943 v bolnišnici v Ribnici kot ranjenec in je nato do konca vojne ostal v ekipah bolnišnic, o katerih je govoril; Majde Bojčeve in Danice Debeljakove, ki sta bili bolničarki v teh bolnišnicah; Iva Serajnika — Simna, komisarja bolnišnic in na podlagi arhiva bolnišnic, ki je v Zgodovinskem inštitutu delavskega gibanja v Ljubljani.

Jaka Lavriša

PARTIZANSKA BOLNIŠNICA »SUHI VRH« JE BILA SKRITA V GOSTEM DREVJU

vod, ki mu je poveljeval komandir Podgoršek. V vodu je bilo okoli 10 borcev iz okolice Ribnice.

Ko so pričeli jeseni leta 1943 Nemci pripravljati ofenzivo na osvobojeno ozemlje, se je bolnišnica umaknila iz Ribnice v vas Gotenico. Tam je ostala le nekaj dni, ker so pričeli Nemci vas bombardirati. Bilo je nevarno za ranjence, da jih sovražnik pokonča z bombami, ali pa, da z naglim prodorom preseka umik globlje v gozdove. Nemci so namreč takrat že prodirali iz smeri Brod na Kolpi proti Fari in naprej. Zaradi tega se je bolnica umaknila iz vasi v gozdove pod Goteniškim Snežnikom. Ranjence so namestili pod zasloni šotori.

Nemci so hitro prodrli do Kočevske Reke in se usmerili proti bolnišnici. Vmes je bilo izdajstvo, ki pa k sreči ni imelo hujših posledic. Del zaščitnega voda, predvsem novi mobiliziranci, so na čelu s komandirjem Podgorškom pobrali konzerve in drugo suho hrano ter se v strahu pred prodirajočimi Nemci umaknili iz bolnišnice v gozdove proti Medvedjaku. Tako so ranjenci ostali prepuščeni sami sebi. Komisar bolnice Ivo Serajnik — Šimen je poslal patrolo proti Medvedjaku. Na Medvedjaku je patrula nalezela na Serčerjevo brigado. Vodstvo brigade je takoj ukrepalo in poslalo v pomoč dva bataljona. En bataljon je nosil ranjence, drugi pa je bil za zaščito. Ranjenci so se tako varno

33 ranjencev je bilo nepokretnih. Na poti proti Frati so umrli 4 ranjenci. Vse štirje so prinesli na Frato in jih tam pokopali.

Pritisnil je hud mrz in pričelo je snežiti. Hrane ni bilo. Ranjenci in osebje so se hranili z mesom mul. Po nekaj dneh je odšel Rudi Cvar s članom posadke Tonetom Serčerjem in še nekaterimi lažjimi ranjenci v poldrugo uro oddaljeni vasi Gornjo in Dolnjo Brigo po hrano. Vaščani so priskočili na pomoč in tako je patrulja prinesla v bolnico nekaj fižola, kruha in druge hrane.

Posledice teh naporov in trpljenja so se kmalu pokazale. Umirati so pričeli bolniki — tifusarji, ker so bili manj odporni. Umrli sta še dva ranjenca. Skupaj je bilo pokopanih v tej bolnici 14 borcev, ki so pomrli v mesecu dni.

Pozno jeseni je prišla iz osrednje bolnice iz Roga ekipa, okrepljena z ljudmi iz Belice. Ta ekipa je imela nalogo postaviti bolnico po vzoru bolnice na Rogu. V ekipi so bili med ostalimi Janez Kovač, bivši artist France, Ožbolt — »Očka« iz Belice, njegov sin Peter in še drugi. Najprej so pričeli graditi bolnico globoko v gozdovih nad vasico Draga, ali Dragarji, kakor ji pravijo domačini. Od vasice je tedaj ostalo le ime, ker so jo bili v roški ofenzivi Italijani do tal požgali. Bolnici so dali najprej ime »Suhi vrh«. Dostop do nje je bil praktično mogoč samo z ene strani, ker na

Avgrusta 1944. leta so se pričeli pod pritiskom zmagovite NOV umakniti četniki iz Like in Dalmacije proti severozahodu. Neka njihova enota je sred avgusta na območju Ilirske Bistrice prispela tudi na naše slovensko ozemlje. Tu so se povezali s slovenskimi domobranci in gojili neke kombinacije z zahodnimi zavezniki v škodo narodnoosvobodilnega gibanja.

Prva enota slovenske NOV, ki je vzpostavila bojni stik s prihajajočimi četniki, je bil Istrski odred. Kronist IO Jože Moravec je 29. 8. 1944 prvič zapisal v odredno kroniko, da so prišli v Celje četniki in odpejali nekega moškega in žensko. 18. 9. 1944 so četniške skupine na območju Harij prvič napadle naše borce in hudo ranile vodnika Milivoja Stimaca. 22. 9. je neka četniška enota blizu Garzonovega mlina pod Pregarjem napadla patrolo druge čete IO in hudo ranila deseterja Antona Batista. Tretji spopad s

temi izdajalci je doživela četrta četa IO 25. 9. med Celjami in Premom. Medtem so četniki pod nemško zaščito najprej postavili svojo postojanko v Ilirski Bistrici, nato pa še na Premu v gradu. Dne 28. 9. so četniki organizirali skupaj z domobranci svoj prvi večji pohod v notranjost Brkinov in doživeli poraz.

Preden je prišlo do obračuna s četniki, so bili naši vrinili v četniško enoto zanesljivega obveščevalca A. L., toda ta je postal četnikom kmalu sumljiv, ker je bil domačin, domačini pa so bili vsi za NOV; zlasti ga je zalezoval razvpiti izdajalec Albert Konestabo, bivši fašist, ki se je bil prvi pridružil četnikom že ob njihovem prihodu v Ilirsko Bistrico. Ker se je naš obveščevalec počutil ogroženega, je 26. 9. pobegnil in že isti dan obvestil štab IO in komando druge čete, ki je operirala na sektorju med Ilirsko Bistrico in Pregarjem, da

bodo prišli četniki v nekaj dneh aretirati politične aktiviste na Pregarje.

Že 27. 9. smo razpostavili zasede in poslali patrulje proti Prelozjam, Harijam in Javorju, ostali del enote pa je čakal v bojni pripravljenosti, toda četnikov tega dne ni bilo. Tudi 28. 9. smo že zgodaj zjutraj vse pripravili za »dostojen« sprejem četniške družine. Močne zasede smo postavili med Pregarje in Harije in proti Prelozjam, medtem ko je glavnina čete čakala pripravljena na boj za Karlovice, severno od Pregarja, blizu kote 696, da bi lahko hitro zasedla položaje v tisti smeri, s katere bi prodirali četniki. Štab odreda pa smo prosili, naj nam pošlje v pomoč še eno četo, ker je bila četa 60 borcev le prešibka, da bi se lahko uspešno postavila v bran v boju s približno trikrat močnejšim sovražnikom.

Okoli poldne smo že slišali streljanje iz smeri Celj, kjer je četniška kolona, približno 180 mož, naletela na 5-člansko patrolo V. bataljona VDV. V kratkem boju so četniki enega borca ranili (Ivana Zadnika), drugega pa ujeli. Patrola se je morala zaradi sovražne premoči umakniti. Četniki pa so nadaljevali pohod proti Prelozjam, kjer so iznenadili orožarja Istrskega vojnega področja Stanka, doma iz Topolca, in ga ubili ter zaplenili dva konja. Po spopadu v četah in četniškem napredovanju proti Prelozjam nam je bilo jasno, da bodo s Preloz prodirali proti Pregarjem, zato je ukazal komandir čete Ivan Pezdirc, naj se takoj umakne zaseda s položaja, imenovanega Na selih, ki je štela dohode od Harij proti Pregarjem. Tam je pustil le izvidnika. Glavnina čete je zasedla zelo ugodne položaje med Pregarji in Prelozjami ob poti, na kraju, ki ga domačini imenujejo v Preskah. Borci so se vkopali in čakali. Iz smeri Javorja je tričlanska patrula varovala četi hrbet pred morebitnim vdorom Nemcev. Med 14. in 15. uro se je začela četniška in bela družina v dolgi koloni premikati iz Preloz proti Pregarjem. Že od daleč smo jih videli, stiskali so se v skupine in oklevali. Končno se je njihova predhodnica le prikazala v gozdčku nasproti naši zasedi, od koder se ni in ni mogla odločiti za nadaljevanje pohoda, šele potem, ko se je v gozdu zbrala glavnina te »kosmate« družine, so v koloni in strel-

cih krenili naprej. Ko so se približevali našim obrambnim položajem, jih je najprej napadla naša bočna zaseda, ki je bila pomaknjena nekoliko naprej na levem grebenu, z lahko strojnico in puškami, hkrati pa je udarilo po četnikih še 5 lahkih strojnic, nekaj brzostrelk in približno 20 pušk z glavne zasede. Prvi napad smo z lahkoto odbili. Četniki so se v neredu umaknili nazaj v gozdček. Med tem pa se je našemu mitraljezu Jožetu Mezgecu, ki je tolkel četnike v bok, zataknil naboj v cevi, in ker orožja ni mogel popraviti, se je vrnil h glavnini, kjer smo strojnico popravili in jo uvrstili v boj na glavni položaj. Četniki so se medtem spet zbrali in začeli naše položaje obstreljevati z lahkim minometom in težko strojnico — bredu, nato pa so prešli v drugi napad. Tudi drugi napad smo odbili in prizadejali »kraljevim« vojščakom hude izgube.

Potem se je boj nadaljeval še več kot dve uri. Z dobro namerjenimi strelji smo držali četnike v spoštljivi oddaljenosti, priklovene k zemlji, in odbili še dva njihova poizkusa, da bi nas pregnali s položajev. Končno nam je prišla okoli 17. ure, ko je bil boj že skoraj pojenjal, v pomoč se naša četrta ali Venetova četa, zato smo prešli v odločen protinapad in četnike razbili tako, da so se razkropili po gozdu, nato pa jih zasledovali proti Celjam in Prelozjam. Četniki so bili tako razpršeni, da so se še dva dni pozneje posamezno vracali v postojanko na Prem. Pretrpeli pa so tudi hude izgube, saj so bili njihovi položaji na mnogih mestih oblitli s krvjo, toda ranjenih in mrtvih sovražnikov nismo našli.

Med bojem so nam pregarske mladince prinesle hrano na položaje in vztrajale v boju z nami do končne zmage. Ko je bil boj zmagovito končan, so nas Pregarci povabili v vas, kjer so nam spekli koštruna na raznju, pa tudi mošta in slivovke ni manjkalo. Okoli borcev se je zbralo prebivalstvo iz Pregarja in Huj. Pokojna Ančka Konestabo-Valinova, mati našega borca in obveščevalca, nas je počastila z zdravljico:

»Pijte in jejte, fantje, da ste jih le pregnali, četniško ušivo zalego! Naj vedo, da smo Pregarci vsi za partizane!«

Maks Zadnik
Janez Konestabo

PRAVNA POSVETOVALNICA

Radi bi pojasnili, ali ste kot invalid upravičeni do katkega dodatka za avtomobil, ali do povračila stroškov v zvezi z nakupom avtomobila ali njegovega vzdrževanja. Brali ste o novem zakonu o vojaških vojnih invalidih, ki govori tudi o avtomobilih za invalide. Zanima vas, ali so ti novi predpisi drugačni od prejšnjih, ali nudijo v tem pogledu invalidom kaj več možnosti. Zanima vas, kateri predpisi veljajo: ali zvezni ali republiški in kateri so za invalide ugodnejši.

Zakon o vojaških vojnih invalidih, ki ga je letos sprejela republiška skupščina in ki velja pri nas v Sloveniji od avgusta letos, predstavlja dopolnitev zveznega zakona. Republiški predpisi namreč dodatno urejajo le nekatere specialna vprašanja invalidskega varstva. Tako vprašanje invalidskega dodatka, oskrbnino za čas poklicne rehabilitacije, uveljavljanje zdravstvenega varstva, pa tudi vprašanja v zvezi z avtomobili za invalide. Tako urejajo vprašanje povračila stroškov za popravilo motornih vozil, ki so dodeljena v uporabo, način tega povračila in obseg zavarovanja vozila, natančnejše pogoje in elemente, od katerih je odvisno povračilo pri nakupu motornega vozila in učinek odtujitve.

Seveda še veljajo zvezni predpisi glede tega, komu oziroma kateremu invalidu pripada pravica do motornega vozila. Zvezni zakon o vojaških vojnih invalidih namreč določa, da lahko invalid I. skupine, ki je postal invalid zaradi hudih okvar spodnjih okončin in ima zaradi tega pravico do ortopedskega vozčka, dobi v mejah v ta namen zagotovljenih sredstev motorno vozilo s prostornino do 1000 cm³. Namesto motornega vozila pa lahko dobi vojaški vojni invalid, ki želi kupiti motorno vo-

Avtomobil za invalida

zilo večje prostornine, nadomestilo za nakup takega vozila na domačem trgu. Vojaški vojni invalid, ki izpolnjuje te pogoje in je motorno vozilo dobil ali si ga je kupil sam z lastnimi sredstvi, ima pravico do pavšalnega povračila stroškov za popravila motornega vozila, kakor tudi stroškov za zavarovanje vozila.

Te zvezne predpise dopolnjuje republiški zakon o vojaških vojnih invalidih, ki določa, koliko znaša pavšalno povračilo za stroške popravil. To pavšalno povračilo pripada seveda tistim invalidom, ki so dobili motorno vozilo v uporabo ali so si ga sami kupili v

tem invalidom pripada tudi povračilo stroškov za zavarovanje vozila.

Nekaj drugega pa je regres, ki pripada vojaškim vojnim invalidom po čl. 68 zveznega zakona o vojaških vojnih invalidih. Vojaški vojni invalidi, pri katerih je invalidnost v tem, da so jim spodnje okončine okvarjene za najmanj 60 %, ki so v delovnem razmerju ali rehabilitaciji ter slepi vojaški vojni invalidi, imajo pravico do povračila, regresa, pri nakupu motornega vozila. Seveda v mejah v ta namen zagotovljenih sredstev. Pravico do regresa ima invalid enkrat v šestih letih, ozi-

roma v treh letih, če gre za motorno kolo ali skuter. Regres je odvisen od odstotka invalidnosti ter od osebnega dohodka invalida, sme pa znašati največ 50 % od osnove za odmero regresa.

Tudi te zvezne predpise dopolnjujejo novi republiški predpisi, ki določajo točnejše pogoje za regres kot tudi osnovo za njegov izračun. Osnova za določitev regresa znaša 17.000 din pri nakupu avtomobila, pri nakupu motornega kolesa pa je osnovo za regres prodajna cena vozila. Za invalide s 100 % invalidnostjo ali slepe znaša regres 40 % od osnove, za invalide s telesno okvaro spodnjih okončin z 90 ali 80 % invalidnostjo 35 % od osnove, za 70 in 60 % invalide 30 % od osnove. Regres se poveča za 10 %, če redni dohodki invalida ne presegajo 350 din mesečno na člana invalidovega gospodinjstva. Pravico do regresa pa ima invalid enkrat v šestih letih za osebni avtomobil in v treh letih za motorno kolo. Če pa invalid motorno vozilo odtuji pred potekom te dobe, mora vrniti sorazmeren del regresa.

KINO SPORED

• **KINO »TRIGLAV«**, LJUBLJANA
Dne 1. in 2. oktobra 1968 »ZBI-
RALEČ«, ameriški barvni film.
Od 3. do 6. oktobra »MOJE PR-
SMI, MOJE SANJE«, ameriški
barvni film (ponovitev, 3. X. ob
17. in 20. uri, 4. do 6. X. samo
ob 20. uri).

Dne 4. in 5. oktobra »KUPE ZA
MORILEC«, francoska kriminalka
(samo ob 18. in 20. uri).

Od 6. do 8. oktobra »MATT
HELM, TAJNI AGENT«, ameri-
ški barvni film (6. X. samo ob
18. in 19. uri, 7. in 8. X. ob 16.
in 20. uri).

Uprava kino podjetja si prid-
ruže pravico do spremembe spo-
reda ali predstavi posameznih
filmov.

• KINO VEVČE

Dne 2. in 3. oktobra 1968 »MA-
SCEVANJE PODZEMELJA«, fran-
coska kriminalka.

Od 4. do 6. oktobra »MOZ Z ZA-
HODA«, ameriški barvni western
film.

Predstave kina »VEVČE« so od
1. oktobra dalje: v sredo, četrtek,
petek in soboto ob 20. uri, ob
nedeljah pa sta predstavi ob 17.
in 19. uri.

• KINO ZALOG

Dne 3. oktobra 1968 »ZBIRA-
LEC«, ameriški barvni film.
Dne 5. in 6. oktobra »CLOVEK
IZ RIA«, francoski barvni pusto-
lovski film.

Predstave kina »ZALOG« od 1.
oktobra dalje: v sredo, četrtek,
petek in soboto ob 20. uri, vsako
nedeljo ob 19. uri.

• KINO ZADOBROVA

Dne 2. oktobra 1968 »TRI STRA-
NE ZGODE«, japonski barvni
fantastični film.
Dne 5. in 6. oktobra »DŽINGIS-
KAN«, angleški barvni zgod-
ovinski film.

Predstave kina »ZADOBROVA«
so: v sredo in soboto ob 20. uri,
vsako nedeljo ob 16. in 18. uri.

Fotografija iz taborišča

Ko sem odšel decembra 1941
k partizanom, so Nemci takoj
odpeli mojo ženo, sina in
dve hčerki v »škofove zavode«
v Sentvidu, od tam pa na Ba-
varsko. Tam se jim je nekaj
časa razmeroma dobro godilo,
ker je upravniki mislil, da so
»falksdojčerkje« iz Besarabije.
To pomoto je kasneje plačal z
odstavitvijo in odhodom na
vzhodno fronto. Moja družina
pa so odpeljali v taborišče
Poksau. Maklhoften ob reki
Isar, 18 km od Münchna, kjer
je ostala do konca vojne. Med-
tem sem bil jaz partizan, nato
pa v koncentracijskem tabori-
šču Mauthausen. Leta 1945, po
osvoboditvi, sem peš odšel v
Peksau in ostal pri družini še
dva meseca. Žena mi je pripo-
vedovala, kako je morala trdo
delati in da so bili zaradi tega
otroci prepuščeni samim sebi.
Otroci so morali ob vsakem
vremenu v gozdu nabirati jago-

de za gestapovce in oficirje.
Komandant je bil prava surovi-
na, toda proti koncu vojne ga
je zamenjal neki drugi, ki je
bil mnogo boljši. Ta je tudi
nekega dne fotografiral vse iz-
gance z otroki vred.

Na sliki je nekaj družin z
Gorenjskega in Štajerskega. Ta-
ko so na sliki Bernikovi iz
Škofje Loke, Oblakovi iz Štir-
nika v Selški dolini, Oblakovi
iz Kremenke v Poljanski doli-
ni, Nočevi iz Jesenic in Otoč,
Bergantovi in Čačkovi z Dobrave
pri Otočah, Mikarjevi iz
Senčurja, Zirovnikovi, Zlateto-
vi in Oslovi iz Vogelj, pek Suš-
nik iz Trčica, Bičkova mati, Be-
čanovi s Strazišča, Dacarjevi s
Cernivca ter Drnovskovi in Ku-
merjevi iz Zagorja ob Savi.

Če bi kdo rad to sliko, jo
lahko dobi v muzeju v Kranju.

Janko Bernik,
Škofja Loka

začelo zvoniti, bobneli so topovi
in letala so nas pretelavala. Raz-
veselili smo se, da bomo kmalu
svobodni, čeprav smo stradali 14
dni in nam je tudi vode že pri-
manjkovalo. Toda preden so pri-
šli zavezniki do nas, so nas Ital-
jani naložili na kamione in nas
odpeli neke noči do Messine

ter nas s trajektom prepeljali na
celino. Med izkrcavanjem so nas
začeli zavezniki obstreljevati, zate-
či smo se morali v predor in tam
ostati tri dni. Sele nato so nas od-
peli na sever, najprej v Nea-
pelj, od tam pa v Sarzano, kjer
smo dočakali 8. septembra kapitu-
lacijo Italije.

Pohiteli smo vsak na svoj dom,
nekaj z vlakom, nekaj pa peš.
Skrozi Gorico nisem več mogel,
tam so bili Nemci. Zato smo pre-
bredli Sočo nekje med Gorico in
Tržičem ter pri Mirnu dosegli
partizanske bojne črte. Sprejeli so
partizani mi hi dolgo ostalo v spo-
minu, saj so nas sprejeli zelo le-
po in nas tudi nahranili. Nato pa
nas je pet nadaljevalo pot proti

jih je kakih 200. Odbili smo jih in
nadaljevali našo pot. Bil sem sku-
paj z drugimi na položaju na ne-
kem bregu v gozdičku, ko smo za-
gledali, da gre proti nam skupina
kakih 30 ljudi. Mislili smo, da je
naša izvidnica in jo spustili bli-
zu, tedaj pa smo ugotovili, da so
Nemci. Bilo je že prepozno, iz
vsega orožja so vžgali po nas. Kaj
kmalu sem dobil v koleno rafal iz
brzostrelke, vsega mi je razmesari-
lo. Omahnil sem in ostal, med-
tem ko so se tovariši srečno
umaknili.

Nemci so me začeli obkoljevati,
jaz pa sem streljal nanje z mav-
zerico. Ko se je prikazal prvi Ne-
mec v moji bližini, sem zbral zad-
nje sile in skočil kvisku. Hotel
sem ustreliti nanj, pa je bil on
hitrejši in me je iz razdalje ka-
kih 30 metrov ustrelil v prsi. Kroga-
la mi je prebila ključnico. Izgubil
sem zavest.

Ko sem se zbudil, sem se sku-
slat spet dvigniti. Oprl sem se na
puško, tedaj pa se mi je prestre-
ljena noga prelomila v kolenu in

Moje moči so bile pri koncu.
Meso na obeh nogah mi je že gni-
lo in razpadalo, vnetje se je širilo
in do pasu sem bil že ves moder.
Odrežali so mi obe nogi nad kole-
nom, prav tako prste na obeh ro-
kah. To so naredili kar brez nar-
koze. Pozneje so mi koščice na
členkih še požgali, na levici so jih
kar poputili.

Nato sem začel počasi okrevati.
Zdaj je nastala zame druga nevar-
nost. Po bolnišnici je vohal itali-
janski fašistični policist in polize-
doval, kdo so bolniki in ranje-
ni. Še v bolnišnici v Srečatnem
mi je zdravnik-partizan, najbrž v
sporazumu z dr. Tavassinijem ob-
ljubil, da mi bo povedal, kako naj
se zlažem v takem primeru. Toda
vse je šlo tako naglo, da svoje ob-
ljube ni mogel izvršiti, ker je bil
odsoten, ko so me odpeljali. Zato
sem si zdaj moral zagovor sam iz-
misliti.

Izgovarjal sem se, da sem
se vračal iz Sarzana. Spotoma
sem si pri kmetih služil za

• »Naravna« smrt v Zahodni
Nemčiji... Zahodnonemški časnik
»Die Welt« je objavil članek o
prometnih nesrečah, v katerem je
rečeno tudi tole: »Prometne ne-
sreče so pri nas dosegle takšno
stopnjo, da pravimo o pešču, po-
večenem na cesti, da je umrl nar-
avne smrti.«

• Rokavice koalicijskih udele-
žencev... Zahodnonemški vlada
je koalicijska vlada krščanskih in
socialnih demokratov. Med prvi-
mi in drugimi pride pogosto do
hudih trenj. Neki članek je ozna-
čil to koalicijsko takole: »To je ko-
alicijska v rokavicah, ki so — bok-
sarske rokavice.«

• Vse kaže, da so mavčevi po-
voji odveč... V francoskem me-
stu Romilly sur Seine je kamion-
ski voznik S. Bally skoraj nepre-
mično tri mesece preležal v po-
steli in čakal, da se mu bo za-
rasla zlomljena leva noga (posle-
dica prometne nesreče). Ko so ga
po treh mesecih pripeljali v bol-
nišnico in mu sneli mavčev po-
voj, so ugotovili, da mu je bila
v resnici zlomljena — desna no-
ga, ki se je zarasla brez mavče-
vega povoja...

• Popravilo zob — honorar.
Avstrijski slikar Schille je v svo-
ji Zapisnik napisal, da je pre-
jel pismo nekega mlajšega stanov-
skega tovarša, v katerem je bil
tudi tale odstavek: »Pred razstavo
bi želel dati popraviti tri zobe.
Slišal sem, da poznate nekega zob-
nega zdravnika, ki vam popravi
tri zobe, če ga portretirate, ali
da vzame namesto honorarja za
popravilo zob kakšno sliko...«

• »Nekateri značaji so ne-
zlojmljivi, so pa raztegljivi,« pravi
v »Nepočasnih mislih« poljski sa-
turik Stanisław J. Lec.

• Naslov... »Naša reč«, ki iz-
haja v Leskovcu, piše: »V posled-
njem času se mnogi zanimajo za
naslove podjetij, ki jih ustanovlja-
jo skupine državljanov. Eden teh
naslovov je: preiskovalni za-
por...«

• Neuresničljiva želja. Angleški
filozof, nobelovec in znani bojev-
nik za mir B. Russell, piše v visoki
starosti svoj življenjski. V pred-
govoru k prvi knjigi pravi: »Pri
pisanju življenjskega je neprijetno
tudi to, da ne moreš pisati vna-
prej, dokler si še mlad...«

• Za Svejka ali za Husa? Pred-
sednik češkoslovaške narodne
skupščine Jozef Smrkovský je re-
kel pred odhodom na češkoslova-
ško-sovjetski sestanek v Černo:
»Mi imamo v svoji tradiciji dobre-
ga vojaka Svejka, imamo pa tudi
Jana Husa. Jaz sem za Husa!«
To pomeni: za bojevitega krivoverca!

• Brez drobiža ne gre... Fran-
cisc Mauriac, francoski pisatelj,
nobelovec, je odgovoril na vpraša-
nje, zakaj brani tako pogosto pred
kritiko povprečne pisatelje: »Na
knjižnem trgu je potrebno imeti
pri roki tudi drobiž.«

• Neodjenljivost... Nekdanji
češkoslovaški minister za notranje
zadeve Rudolf Barak, ki ga je bila
prejšnja, Novotnyjeva vladavina
obsodila na dolgoletno zaporno ka-
zen in ki so ga zdaj popolnoma
rehabilitirali (mu vrnilo prostost in
ugled) in ga, seveda, oprostil sle-
herne krivde, je dejal novinarjem:
»Če bodo ljudje želeli, se bom zno-
va lotil dela, pa čeprav bi se iz-
postavil nevarnosti, da se bom
spet znašel v ječi Pankrac.«

Zgodbe partizana
s Predmeje

Predmeji. Doma nas niso več pri-
čakovali, mislili so, da so nas
odpeli Nemci.

Doma sem se preoblekel in se
nekolikokrat odpeljal, čez tri dni pa
sem bil že partizan Triglavskega
bataljona, ki je držal položaje pri
vseh dragih. Tja so Nemci silili iz
Gorice. Pet njihovih napadov smo
odbili. Z goriskega gradu so na
nas streljali s topovi. Vzdražali smo,
dokler nam niso s tanki vrtili za
hrbet od Trsta sem in se nam
približali na komaj dvesto met-
rov. Deževalo je, mi pa smo se
hitro umaknili na Staro goro. To
se je zgodilo 23. septembra. Ko-
mandant bataljona je od tam od-
peli večjo skupino v Ljaki pri
Gorici. Tam je padlo precej naših,
ker so Nemci že zasedli cesto. Na-
ši so se znašli obkoljeni v cest-
nem trikotniku. Mi smo se iz ob-
kolitve izmuznili ponoči, prešli ce-
sto Ajdovščina-Gorica blizu Črnič
in se vzpeli na Čaven. Nemci so
iz Črnič tokrat po nas s minometi
in topovi.

Na Čavnu se nas je zbra-
lo skoraj za celo brigado in
krenili smo dalje v Trnovski
gozd. Kot domačin in gozdni
delavec sem tamkaj poznal
skoraj vsako stezo, zato sem
komandantu svetoval, da bi šli
proč od ceste, globlje v gozdo-
ve. Ni poslušal mojega nasve-
ta, zato smo padli v nemško
zasedo blizu vasi Krnica. Zna-
šel sem se v skupini borcev,
ki je krenila proti Predmeji.
Vnjej smo ostali več dni in po-
čakali, da je ofenziva minila.
Nato se je naša skupina spusti-
la k vasi Vrtovin. Tam smo
mobilizirali moke in fante.

Kmalu se nas je nabralo za
bataljon, ki je postal 2. bata-
ljon Kosovelove brigade. Po
akciji v Solkanu se je naš ba-
taljon pomaknil na Robičko
severno od Čavna, od tam pa
na Lokve. Jaz sem se z nekaj
borci odpeljal v Cerkljo na
plemenene mule in konje. Ko
sem se vrnil, je bil na Lokvah
iz delov 2. bataljona in novin-
cev ustanovljen še en bataljon,
ki je sprva postal 5. bataljon
Kosovelove brigade, nato pa
je bil vključen v Gregorčičevo
brigado.

Tudi jaz sem bil v bataljonu,
tako sem prišel iz Kosovelove
Gregorčičeve brigade, z njo na od-
šel v Benečijo. Prišli smo do Re-
zije in Kamanske doline, minirali
železnico pri Pentebi in uničevali
svoznikove postojanke. Boji so
bili ostri in zavrženi. Imeli smo
precej žrtev. Februarja 1944 smo
se vračali proti Savi, ter spotoma
padli v nemško ofenzivo.

Bilo je 19. februarja. Nemci so
nas napadli pri vasi Kamnice, bilo

spet sem omahnil. Z zadnjimi
močmi sem se sp plazil za neko ska-
lo in tam oblezal, skrit v grmov-
ju. Nemci so obstreljevali gozd z
zažigalnimi minami, kmalu je
okoli mene vse gorelo. Z golimi
rokami sem gasil ogenj in se pri
tem tako opeknel, da sem zdaj brez
prstov na obeh rokah.

Tri dni sem ležal tak v grmov-
ju in se plazil dalje, da bi prišel
do ljudi. Uspejo pa mi je priti le
do neke gozdne poti. V kolesnicah
sem našel še nekaj anega in si z
njim gasil željo, ki me je stra-
šljivo mučila. Tam me je tudi na-
šel neki delavec iz anovske ce-
mentarne. Dal mi je jesti in ob-
vestil je naše, kje sem. Kmalu je
prišlo pet tovaršev z nosili pome,
odnesli so me v bataljonski štab
v vasi Kemece. Ko pa je bata-
ljon odšel iz vasi, sta me dva bol-
ničarja odnesla iz hiše in me skri-
la v kup koruznice. Tam sem čakal
več dni, vse do 4. marca.

Hudo ranjen v koleno in prsi in
z opečenimi rokami si v tistem
brlogu nisem mogel pomagati.
Zmrznili sta mi obe roki in nogi.
Sele 4. marca je prišel iz 30. divi-
zije k meni zdravnik in mi dal in-
jekcijo. Jezil se je, da so me tako
pusili in odredili, naj na takoj od-
nesem v pokretno bolnišnico v vasi
Srečatno. Še isto noč so me tja
odpeli s sanmi, ki jih je mla
vlekla kar po kopnem. Spremljala
me je patrulja, ki se je med potjo
zaradi nesporazuma spopadla z
neko drugo patruljo. Prestrašena
mala je zdrsnila v grapo skupaj
z menoj in sanmi, v neki vadi smo
nekaj časa počivali, nato pa na-
daljevali pot. Ko smo prispeli v
Srečatno, so osvobodeno ozemlje
pravkar začeli napadati Nemci...

Zdravnik, ki me je pregledal,
je takoj ugotovil, da mi ne more
pomagati in da je edina zame mož-
na rešitev, če me nekako spravijo
v gorisko bolnišnico. Kasneje sem
zvedel, da je zdravnik-antifašist
dr. Tavassinijem sodeloval s partizani,
tako da je sprejemal pod lažnimi
diagnostičnimi ranjenec in bolnike
v bolnišnico.

Pome je celo prispel rešilni
avto in me odpeljal. Spotoma so
Preden so me odpeljali, so z
mene porezali ostanke uniforme in
ga ustavili Nemci, ki niso ničar-
ski stili in vanj položili nekega
svojega ranjenca, medtem ko sem
moral jaz počakati, da se avto
vrne. Med čakanjem so me spreml-
jevalci skrili v vinograd in po-
krili s hrastovimi vejami.

Ponoči so se vrtnili in me začeli
iskati. Slišal sem jih, kako šepet-
tajo, da sem nekje blizu. Odnegli
so me v nekakšen hlev in me po-
krili z senom. Tam sem čakal
do naslednjega dne, ko je prijel
pome avto.
Preoblekli mi v civilno obleko. Sofer
me je po italijansko bodril: »Drži
se, fant! Kmalu bo bloki!« Vse je
šlo srečno in po nekako tritret-
urni vožnji sem bil v bolnišnici.
Tam so me pregledali zdravniki
in me takoj poslali na operacijsko
mizo. Pred tem mi je dr. Tavassi-
niji neopazno porinil skafilo ci-
garet in mi zašepetal, da so to da-
li zame »naši«.

hrano in vožnjo. Ko sem tako
nekoč pri nekem kmetu spal
na hlevu, so pridrveli Nemci,
streljali in zažgali hlev. Zade-
li so me, ko sem skočil iz pla-
menov. Ko me je policist vpra-
šal, zakaj imam ožgane roke,
sem rekel, da sem si jih ope-
kel, ko sem se plazil skozi go-
reče okno. Trikrat so me za-
sliševali in vsakič sem jim po-
vedal enako.

Pri zadnjem zaslišanju so
bili zraven tudi nemški polici-
sti in gestapovci. Eden izmed
njih je stopil k postelji, odgrn-
il odejo in se zadel: »Ti si
bandit!« Odgovoril sem mu, da
nisem, gestapovec pa je iz sa-
me hudobije na mojem golem
trebuhu otnil cigareto. Rano
mi je brž obrisal zdravnik,
Italijan.

Sumim, da me je nekdo
moral izdati in ta je bil naj-
brž neki belogradist, telefonist
z Loke, ki je po italijanski
kapitulaciji pobegnil in se pre-
oblekel v italijansko uniformo.
Zvedel sem tudi, da so Nemci
razkrinkali dr. Tavassinija in
ga odpeljali v Trst, od tam pa
v nemško taborišče, kjer je
kmalu umrl.

Niso mi mogli do živga. V
goriški bolnišnici sem ostal
eno leto, nato pa so me od-

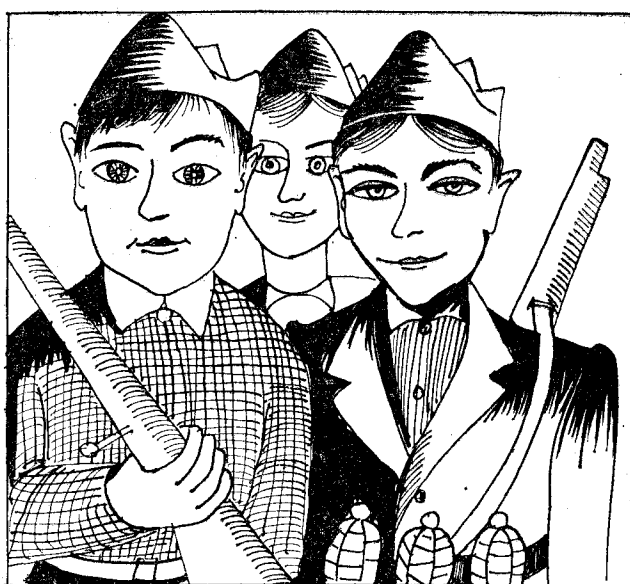
peljali v dom onemoglih, ki so
ga oskrbovali redovniki. Tam
sem dočakal osvoboditev.

Iz Gorice sem se odpeljal z
rešilnim avtomobilom naše
vojske v vojaško bolnišnico v
Ljubljani. Od tam so me dali
v invalidski dom v Trnovem
ravno tistega dne, ko je bila na
ljubljski železniški postaji
velika eksplozija streliva.

Po pripovedovanju Ed-
varda Likarja zapisal
Franjo Veselko.

PIŠE:
ANA KUČELJ

JANEZOVA ČETA
RIŠE:
J. RAVNIK

25. Mirče je Nacetove besede skoraj gladko ponovil
zbranim pionirjem, ker je bil boljši govornik od koman-
dirja Janeza. Četa se je z veliko vnemo pripravljala na
svoj prvi javni pohod. Janez je vsem izdelal nove puške,
ki so bile podobne mavzericam. Pobarval jih je z vodo,
v kateri je prekuhal češminovo lubje in dodal nekaj ciko-
rije, da so bile lepo rjave. Tudi bombe so si naredili iz
ilovice, posuli pa so jih s pepelom, da so imele lepo ko-
vinsko sivo barvo. Gelca jim je sešla triglavke, a reče
peterokrako zvezdo je imela samo Janezova.

26. Nedeljsko jutro je bilo sončno in toplo. Na jaso so
že pred napovedano uro začeli prihajati ljudje od blizu in
daleč. Kmalu so dobili obvestilo, da bo zborovanje pod
Lepim hribom. Prav nič niso godrnjali, ko so morali ho-
diti še pol ure. Tam so jih čakali postrojeni partizani,
prednje pa se je postavila pionirska četa. Matjovska si
je s predpasnikom brisala solze, ker je bila ganjena ob
pogledu na svoja dva razvajenca, ki sta tako strumno
stala poleg drugih in se zanj ož zmenila nista. Na shod
je prišlo precej starejših ljudi, pa tudi fantov in deklet,
z Lepega hriba so manjkali samo Brinarjevi.

27. Na skalo je stopil postaven partizan, ki ga nihče od
zbranih ni poznal. Govoril je lepo, tekoče in vsem razum-
ljivo. Povedal je, da je partizanov vsak dan več, ljudje
na terenu pa jim pomagajo na različne načine. Celotna
mlajša so se pridružili veliki fronti, ki se bori za izgon
okupatorja in lepše življenje. Seveda ne bo vojne konec
takoj jutri, treba bo še veliko pretrpeti in verjetno bodo
potrebne tudi velike žrtve, toda svoboda je tega vredna.
Ljudje so vzklkali: »Živla svoboda!« Izvolili so še teren-
ski odbor in se začeli počasi razhajati. Tudi partizani
so odšli.

DOBRO JE, ČE VESTE

V Grčiji imajo 86.000.000 oljk. Pridelek oljk in oljčnega olja znaša desetino vrednosti celotnega grškega poljedelskega pridelka. Grčija prednjači v Sredozemlju po porabi oljčnega olja po prebivalcu in prekaša celo Italijo, Portugalsko in Tunizijo, saj znaša v Grčiji povprečna letna poraba tega olja po prebivalcu 16 do 17 kg.

Japonska prestolnica Tokio, največje mesto na svetu, je imelo letos 1. julija 11.319.841 prebivalcev. Prebivalstvo Tokia se je v enem letu povečalo za 34.000 tisoč.

Proizvodnja cementa stalno narasča. 1939. leta je znašala svetovna proizvodnja cementa 85.000.000 ton, leta 1963 že 377.000.000 ton, danes pa je presegla 450 milijonov ton. Do 1963. leta so bile največji proizvajalci cementa ZDA, 1964. leta pa jim je prevzela prvenstvo ZSSR. Najmočnejši proizvajalci cementa so 1965. leta bili: ZSSR z 72.400.000 tonami, ZDA s 65.400.000 tonami, dalje po vrstnem redu: Zahodna Nemčija, Japonska, Italija, Velika Britanija, Kitajska itd. Naša dežela ima bogato surovost bazo, je pa 1965. leta izdelala samo 3.100.000 cementa. Med našimi sosedi zaostajajo za nami v proizvodnji cementa: Albanija, Bolgarija in Madžarska.

Koleraba je večinoma oranžne ali rumenkasto oranžne barve. Ta vrsta zelenjave je prišla k nam s Srednjega vzhoda. Tu pa tam, toda bolj poredkoma, naletimo tudi na kolerabo rdečkaste barve, na japonsko kolerabo. Z analizo so dognali, da je koleraba bogatejša z vitaminom C, če je bolj rdeča. S križanjem raznih vrst so dobili kolerabo z dvakrat, trikrat večjo količino vitaminov, kot jih ima navadna koleraba.

Kobilice-selivke. Po sorazmernem mirnem petletnem razdobju so se pojavile na področju Rdečega morja velikanske jate kobilice-selivk. Posamezna jata je dolga do 80 in široka do 16 km. Te kobilice ogrožajo Egipt in druge afriške dežele, pa tudi Indijo in Pakistan. Posebno škodljive so kobilice vrste Schistocerca gregaria. Na področju kvadratnega kilometra jih je lahko 40 do 80 milijonov. Kobilica živi, ki jih ta velikanska množica požre, je ogromna. Izračunali so, da požre tona kobilic na dan toliko, kolikor 10 slonov, 25 kamel ali 250 ljudi. Nič čudnega, če so v faraonskih časih jate kobilic, ki so priletele v Egipt, povzročale strahotne lakote. Še danes, ko je človeku na voljo mnogo sodobnih sredstev za ugonabljanje teh škodljivcev, je boj proti njim zelo težak.

Sočne, rdeče, pa tudi rumenkasto bele ribezove jagode so pomemben vir organskih kislin (2 odst.), pretežno citronske kisline, vitamina C in rudinskih snovi, v prvi vrsti železa. Uživamo jih sveže in predelane. Med vsemi jagodastimi sadeži je prav rdeči ribez najprimernejši za predelavo v vino, ki ne zaostaja ne po barvi ne po okusu ne po drugih lastnostih za črnim vinom odlične kakovosti. Črni ribez je razširjen kot samorastlina v severnih deželah, npr. v ZSSR, goje pa ga tudi v nekaterih zahodnih deželah. Njegove nekoliko debelejšje jagode spadajo med sadeže, najbogatejše z vitaminom C (155 mg ali trikrat več kot pri limoni). Te jagode se, sprično posebnega, močno aromatičnega, toda ne preveč prijetnega duha, ne uživajo sveže, marveč predelane v džem, žele, sadni sok in liker.

Petersiljevo listje vsebuje sorazmerno veliko količino vitamina C (180 mg%) ter je nenadomestljiv dodatek k številnim jedem. Z živo zeleno barvo in s prijetno aromo je peteršilj ne le privlačen za oko in okus, marveč tudi spodbuja tek.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in kliseji CZP Ljudska pravica, Ljubljana. Kopirarstva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev. Oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par. Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritličje, p. predal 599-XI. ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-6-29. — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-301, tajništvo in novinarji 21-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE POVELJUJE ČETNIK DJURA

Po dveurnem zaslišanju je moral Petrović k »superju« Ivanoviću. »Super« ustreza oficirskemu činu v redni britanski vojski, upeljali pa so ga v M.S.O. Tega je takoj zanimalo, o čem se je Nenad pogovarjal s predstavnikom angleške obveščevalne službe. Petrović je povedal, da je Angleža predvsem zanimalo, ali je bil v Rusiji, ker pač zna rusko. »Aha,« je dejal Ivanović. »To je zato, ker se je treba varovati ruskih vohunov! Rusi nam semle lahko pošljejo svojega agenta, da bi zbiral podatke.«

Nato je Petrovića poslal v Schlagen, mestece v osrednji Nemčiji. Taborišče je v barakah, ki so jih nacisti postavili za svoj mladinski organizacijo Hitlerjugend, obdano je s tri metre visoko ograjo iz bočede žice.

Urjenje namesto dela

Jugoslovanski emigranti, ki so se odločili za delo v pomožnih enotah britanske vojske M.S.O., so s tem pravzaprav postali najemniški vojaki. Njihov nadrejeni je — seveda — govoril srbohrvaško: šef »barak« (»barrack« sicer v angleščini pomeni vojašnica, vendar gre tukrat res za navadne barake) v Schlagenlagerju je bil nekdanji topniški kapetan Milici Marinković, ki je po tistem, ko je kot častnik starojugoslovanske vojske prišel v ujetništvo, ostal v Nemčiji.

Marinković je z enoličnim glasom povedal, da je dnevni red strog: vstajanje ob šestih, zajtrk ob pol sedmih, potem pa urjenje... Namesto dela. Potem je novince sprejel njihov »četni starešina«, starejši mož, ki je moral biti bolan. Pomežikal je in vprašal:

»Kdo izmed vas, nesrečniki, je zadnji odšel iz domovine?«

Ko je dobil odgovor, je rekel:

»Sedite. Kako je zdaj tam?«

»Četni starešina« je bil nekoč profesor književnosti Jakovljević, ki je pred vojno poučeval v Šabcu, Nišu in Mladencu. Kot rezervni oficir je prišel leta 1941 v ujetništvo, potem pa se ni več vrnil v domovino. Zato pa je zelo rad poslušal mlade emigrante. Zanimalo ga je vse, kar so povedali o življenju v Jugoslaviji.

»Presenetilo me je,« mi je pisal Nenad Petrović, »da je tukaj v britanski vojski toliko Jugoslovancev. Srečal sem samo še dva Poljaka in enega Ukrajinca.«

Ob zori sta britanska tovarnjaka odpeljala uniformirane emigrante iz Schlagenja v Sennelager.

V »pasji« enoti

Sennelager je britanski poligon velikanskih razmerij, saj je dolg najmanj trideset kilometrov. V številnih vojašnicah, skladiščih, garažah, lopah itd. so stacionirane enote britanske renske armade BAOR (British Army of the Rhine), pa tudi enota M.S.O.

Novopečeni vojaki britanske vojske so zvedeli, da bodo tukaj eksercerali cele tri mesece. »V oddelku Sennelagerja, ki je namenjen M.S.O., nas je pričakalo obupno tuljenje psov. Tu je 36 ut z volčjaki, njihov poveljnik pa je Bora Marković iz Varvarina.«

Preden so bili emigranti »predstavljeni« svojim psom, so poslušali takšen nagovor Bore Markovića:

»Odslej boste delali s psi. To naj vam bo v čast, zakaj tile psi so gentlemani. Zdrisrile so jih Angležinje, zato se morate z njimi vesti kot s sorodniki! Gorje tistemu, čigar psu se bo kaj zgodilo!«

Urjenje s psi

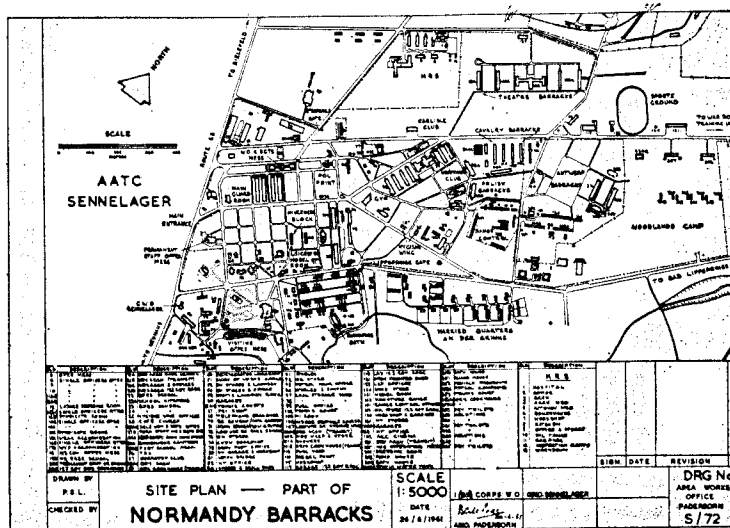
»Najprej smo se začeli seznanjati s psi,« je pisal Petrović. »Vse je šlo lepo po vrsti. Najprej smo morali v ute s psi, da bi se živali navadile na naš vonj.«

Ute seveda niso kakšne majhne pasje hišice, marveč prave barake z ogrado okoli. Ograda je visoka dva metra. »Spoznavanje« se je nadaljevalo s čiščenjem ute... Ven so morali znositi ponečedeno žagovino, potem so poribali pod. Psi so bili tako izurjeni, da so ubogali samo tistega, ki jim je bil do-ločen.

»Mojemu psu je ime Eriko in danes sem se kot ponavadi celo uro sprehajal z njim,« mi je Petrović pisal 25. junija 1965. »Pri tem sva četrto ure tekla, trideset ure pa hodila. Preskakovala sva manjše, posebej narejene ovire. Eriko je imel ves čas nagobčnik, zakaj še zmerom renči name.«

»Erika hranim enkrat na dan. Toda njegov obrok je obilen: dva kilograma poparjenega surovega mesa, 250 gramov biskvita in 250 gramov zmletega korenja. Potem mu česem dlako. Zadnjič sem moral z Erikom letati nekaj dlje, točneje, toliko časa, dokler ni moral na veliko potrebo... Moja dolžnost je po tem pregledati pasje govno ter o njegovi barvi in drugih lastnostih poročati veterinarju...«

Med dolžnosti je sodilo tudi obiranje bolh.

Britanski vojaški poligon Sennelager, kjer je tudi enota M.S.O.

Naučiti so se morali tudi nekaj angleških besed, zakaj psi ubogajo samo na ukaze v angleščini.

Novopečeni vojaki M.S.O. so se utrjevali v Schlagen. Bili so utrjeni in lačni, zakaj obroki, ki so jih dobivali, so bili vse kaj drugega kot obilna vojaška hrana, ki so jim jo obljubljali v Zirndorflagerju. Ku-har Sveta Vučić, kmet iz Tešića, je novincem govoril, da se morajo »znajti«, vendar ga niso razumeli, tako da so bili še naprej lačni.

Najhujšega pa še niso dočakali.

To je bilo urjenje pod poveljstvom Četnika Djura, kot so vsi imenovali Djuro Rokvića, nekdanjega pripadnika tako imenovane četniške »Dinarske divizije« popa Momčila Djujića. Djura je pobegnil iz Jugoslavije ob enem s popom, potem pa je prišel v M.S.O. in uril rekrute.

»Psi bolje izpolnjujejo povelja kot vi. Še slabši ste od njih!« se je Djura drl na poligonu.

Vsak novinec je stal v vrsti poleg svojega psa. Prej naučena povelja v angleščini je bilo zdaj treba uriti skupaj s psi. Pes je na povelje skakal na levo ali desno stran, počepal ali sedal ali korakal »strojevi korak« kot njegov »gospodar«.

Pse so dresirali, da bi iskali neznane ljudi in jih napadali. Tega so jih učili z lutkami. Povelje je bilo: »Attack!« (»Napad!«)

Urjenje, dresiranje psov, čiščenje psov in njihovih ut, vse to so bila težka opravila in marsikateremu je bilo žal, da se je prijavil v M.S.O. Tako je Petroviću nekoč potožil slabotni Dragan Pavlović iz Beograda:

»Pobegnil sem iz domovine, da ne bi služil vojske s svojimi tovariši iz otroških let. Tule pa služim vojsko s psi...«

»Pasja šola« je trajala tri mesece in to je bil tisti »tečaj za pridobitev kvalifikacije za razne poklice«, ki so ga nekoč obljubljali lovci na najemnike v Zirndorfu.

(Nadaljevanje prihodnjico)

Spomini na 10. SNOUB, imenovano »Ljubljanska«

10. SNOUB je bila ustanovljena po kapitulaciji italijanske okupacijske vojske septembra 1943. leta na Golem pri Igu. Ime »Ljubljanska« je dobila po številnih borcih, ki so kot bivši ljubljanski aktivisti OF, člani SKOJ in KPS v okupirani Ljubljani množično in organizirano pristopili k NOV. Brigada je bila v sestavi 18. divizije oziroma VII. korpusa NOV in PO Slovenije. Področja njenih bojov so bila na Dolenskem, Notranjskem, v Sthi in Beli krajini ter v Gorskem kotaru na Hrvaškem. Kraj, kjer se je brigada v nenehni boj z nemškimi okupatorjem in domačimi izdajalci še posebej proslavila, so bili na Ilovi gori, Mrkopolju, Lokvah, Vrbovskem, Hreljinu in Zlobinu v Gorskem kotaru, Velikih Laščah, Ribnici na Dolenskem, v obrambi Bele krajine, na Gorjancih, v Trzišču pri Mokronogu, Mirni peči, Občinah in pri končni osvoboditvi Ljubljane. Zaradi številnih zmag in uspehov, ki jih je brigada dosegla, je bila z ukazom vrhovnega komandanta NOV in POJ tovariša Tita proglašena za udarno brigado.

Kmalu potem, ko sem prišel k partizanom, sem doživel ognjeni krst. To je bilo ob znanem napadu na grad Turjak septembra 1943. Pet dni sem sodeloval v boju, dokler nisem bil laže ranjen. Poslali so me v Kočevje na zdravljenje, v bolnišnico, ki je stala tamkaj, kjer je zdaj občina.

Potem ko sem za silo okreval, so me 25. oktobra 1943 poslali v kočevski bataljon, ki je bil takrat v mestu. Že 1. novembra sem odšel z bataljonom na položaj v Nova sela pri Banjaloki. Pričakovali smo tam močno nemško kolono, ki je prodirala iz Sušaka čez Delnice in Brod na Kolpi ter dalje proti Kočevju. Kolono smo dočakali, toda po krajših bojih smo se morali umakniti pred nadmočnim sovražnikom.

Kasneje sem se vključil v 10. brigado »Ljubljanska«, ki je bila konec novembra v Brodu na Kolpi. Pridružil se nam je več mobilizirancev iz doline Kolpe. Čez nekaj dni smo odšli proti Brod—Moravicam in dalje proti Srpskim Moravicam. Tja smo prispeli še istega dne in tam prenočili, drugi dan navsezgodaj pa nadaljevali pot proti Lukovemu dolu. Tja smo prispeli okoli poldne in počivali do naslednjega dne zjutraj. Takrat smo zasedli položaje vzdolž proge in ceste proti Severinu ob Kolpi. Neka liška in dalmatinska brigada pa sta napadli ustaško postojanko Vrboško in jo razbili. Naša brigada je imela nalogo preprečiti, da bi sovražnik napadeni postojanki poslal pomoč iz Ogulina ali Karlovca. Nekaj dni smo ostali na teh položajih brez bojov.

Potem smo se vrnili proti Brod—Moravicam in šli dalje proti Skradu, čez Kupjak in Delnice v Mrkopolje. Tam je

ostal samo brigadni štab, bataljoni pa so odšli v Fužine. Od-tod smo spet hodili v zasede proti Benkovcu, da bi preprečili vdor ustašev in Nemcev iz Hreljina ali Zlobina. Nekaj tednov se ni nič zgodilo, čakali smo jih zama, čeprav smo jih nestrno pričakovali. Bil je že februar, ki je zapadlo čez meter snega, zato so bila pota težko prehodna. Nekako 10. februarja 1944 smo dobili povelje za vrnitev v Slovenijo.

Prvi dnevi pohoda so minili v težavnih premikih po slabih poteh in globokem snegu. Prenočili smo v Lokvah pri Delnicah, nadaljevali pot proti Delnicam in dalje proti Brodu na Kolpi, kjer smo dva dni počivali. Prvi bataljon je ostal na Brodu, drugi je šel čez Kolpo v Petrino, tretji pa v vas Fara. Naslednjega dne smo se vsi trije bataljoni sestali v Petrini. Vsa brigada je tam slovesno zaprisegla. Bil je zelo lep pogled na precej številno, dobro oboroženo brigado, ki je stala na vrtu tovariša Baucerja. Tako sem bil na Hrvaškem ves čas po zasedah in pohodih, ne da bi se imel prilagoditi udeležiti boja.

Tretjega dne smo spet odšli naprej, proti kolpski dolini, proti Kuželju, Osilnici in Čabru. Še istega dne smo prišli v Prezid, kjer smo prenočili. Naslednji dan smo bili že v Novi vasi in Slivnici. Hudo utrjeni smo prispeli proti večeru v Rob pri Velikih Laščah. Tam je bila artilerija z dvema topovima iz 9. brigade. Ponoči smo nameravali napasti močno belogardiščno postojanko v Velikih Laščah.

Že pred mrakom smo se spustili iz Roba proti Velikim Laščam in zasedli položaje

okoli vasi v prvih večernih urah. Toda tudi beli so imeli močno zasedo pri cerkvici sv. Roka. Med napadom so naše položaje močno obstreljevali z minometi in lahkim topom. Tudi naši topovi so odgovarjali, vendar nismo dosegli nobenega uspeha. Dva dni in eno noč smo ostali na položajih, potem pa so se morali umakniti. Imeli smo enega mrtvega in tri ranjene, za sovražnikov izgube pa nismo zvedeli.

Po umiku od Velikih Lašč smo čez Mokrc odšli napadat

belogardiščno postojanko v Rakitni, ki je imela posadko kakih 80 mož. Tudi tam ni bilo prave sreče, toda za silo smo bili zadovoljni z vojnim plenom.

Bilo je že prve dni marca, vreme je bilo lepo in zemlja je bila že kopna, torej vse kot nalašč za partizane. Okoli desetih zvečer smo se približali Rakitni. Toda vodstvo je naredilo napako. Napadli smo s treh strani, močno streljali in že čez nekaj minut jurišali. Med vpitjem in streljanjem sploh nismo slišali, ali beli odgovarjajo ali ne. Brez žrtve smo se prebili v sredo vasi in tam obstali, belih pa nikjer. Takoj po našem jurišu so namreč enostavno zbežali in nam prepustili vso zalogo hrane, orožja in municije. Ujeli smo le enega, ki se je skril na nekem podstrešju, bil pa je domačin. Torej je bilo napačno, ker smo napadli samo s treh strani, ne pa s štirih, ker so beli skozi

vrzel lahko pobegnili. Najbrž so tekli naravnost v Borovnico.

Čez dva dni smo odšli proti Borovnici in napadli postojanko Presejce. Dve noči zapovrstjo smo napadali in en dan vmes, s silovitim streljanjem, pa tudi beli so nam odgovarjali. Zadnji dan nas je presenčila kolona belogardistov in Nemcev, ki nam je od Vrhnike in Borovnice prišla za hrbet. Po silovitem boju je padlo v njihove roke 5 naših borcev, dva sta padla, štirje pa so bili ranjeni. Med zajetimi sem bil tudi jaz.

Vseh pet so nas odgnali v Borovnico, od tam pa na Vrhniko. Tri dni so nas imeli zaprte v šolskih kletih, nakar so nas odpeljali v nekdanjo belgijsko vojašnico v Ljubljani. Mesec dni kasneje, 18. aprila 1944, so nas odpeljali v Dachau. Dne 6. maja 1945 so nas zavezniški osvobodili, 1. junija pa smo se vrnili v osvobojeno domovino.

Jože Križ

DESETA SNOUB JE BILA USTANOVljena NA GOLEM PRI IGU. V NJENEM SESTAVU JE BILA VELIKA VEČINA LJUBLJANČANOV

BELA BARVA
ZA BELO PERILO

mica

V ZELENI
VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

Zero